

UNIVERZITET SINGIDUNUM
BEOGRAD
DEPARTMAN POSLEDIPLOMSKIH STUDIJA

Master studijski program: Poslovna ekonomija
Izborna opcija: Osiguranje

- MASTER RAD -

**POSTOJEĆE STANJE I RAZVOJNI TREND TRŽIŠTA OSIGURANJA
U REPUBLICI SRPSKOJ**

MENTOR
prof. dr Jasna Pak

STUDENT
Aleksandar Stojanović 400081/2010

Beograd, oktobar 2011.

SADRŽAJ

Sadržaj	1
Klasifikacija tabela	3
Klasifikacija grafikona	4
UVOD	5
1. MAKROEKONOMSKI INDIKATORI I STRUKTURA SEKTORA FINANSIJSKIH USLUGA U REPUBLICI SRPSKOJ	8
2. ZAKONODAVNI OKVIR ZA TRŽIŠTE OSIGURANJA U REPUBLICI SRPSKOJ	11
3. UČESNICI NA TRŽIŠTU OSIGURANJA	13
3.1. Društva za osiguranje	13
3.1.1. <i>Vlasnička struktura</i>	14
3.1.2. <i>Ljudski resursi</i>	15
3.2. Posrednici u osiguranju	17
3.3. Zaštitni fond Republike Srpske	18
3.4. Ombudsman u osiguranju – zaštita potrošača	18
4. PORTFELJ OSIGURANJA	19
4.1. Obračunata premija	19
4.2. Struktura premije	22
4.3. Tržišno učešće i koncentracija tržišta	26
4.4. Obavezna osiguranja	27
4.5. Konkurentnost u osiguranju od automobilske odgovornosti	28
4.6. Stepen razvijenosti tržišta osiguranja	30
5. ZAHTEJEVI ZA NAKNADU IZ OSIGURANJA	32
5.1. Zahtjevi za naknadu po osnovu životnih osiguranja	34
5.2. Odštetni zahtjevi kod neživotnih osiguranja	35
6. BILANSNA STRUKTURA	38
6.1. Bilans stanja	39
6.1.1. <i>Kapital</i>	44
6.2. Bilans uspjeha	46
7. TEHNIČKE REZERVE	49
7.1. Sadržina tehničkih rezervi u Republici Srpskoj	51
7.1.1. <i>Rezerve za prenosne premije</i>	51
7.1.2. <i>Rezerve za štete</i>	52
7.1.3. <i>Matematička rezerva</i>	53
7.1.4. <i>Rezerve za bonuse i popuste</i>	55

7.1.5. Rezerve za kolebanje šteta	56
7.1.6. Druge tehničke rezerve	57
7.2. Plasman tehničkih rezervi	57
7.2.1. Plasman tehničkih rezervi u Republici Srpskoj	58
8. POKAZATELJI POSLOVANJA DRUŠTAVA	63
ZAKLJUČAK	66
LITERATURA	69
ANEKS	72

KLASIFIKACIJA TABELA

Tabela 1: Osnovni makroekonomski indikatori u Republici Srpskoj (2006-2010)	8
Tabela 2: Aktiva sektora finansijskih usluga u Republici Srpskoj (2007-2009)	10
Tabela 3: Društva za osiguranje	13
Tabela 4: Vlasnička struktura u društvima za osiguranje	15
Tabela 5: Broj i kvalifikaciona struktura zaposlenih u društvima za osiguranje (2008-2010)	16
Tabela 6: Obračunate premije po društvima (2007-2010)	20
Tabela 7: Obračunate premije po filijala društava iz federacije BiH u 2010. godini	21
Tabela 8: Obračunata premija prema vrstama osiguranja	22
Tabela 9: Učešće društava u ukupnoj premiji prema peer grupama	26
Tabela 10: Udio obaveznog i neobaveznog osiguranja u ukupno obračunatoj premiji (u KM)	28
Tabela 11: Komparativni indikatori za određene evropske države i BiH (2007-2009)	31
Tabela 12: Broj isplaćenih i iznos isplaćenih naknada iz osiguranja prema vrstama osiguranja	33
Tabela 13: Broj odštetnih zahtjeva kod neživotnog osiguranja	35
Tabela 14: Stopa efikasnosti u rješavanju odštetnih zahtjeva kod neživotnog osiguranja	36
Tabela 15: Stopa efikasnosti u isplati odštetnih zahtjeva kod neživotnog osiguranja	36
Tabela 16: Stopa efikasnosti u rješavanju i isplati zahtjeva za naknadu iz osiguranja društava.....	37
Tabela 17: Aktiva bilansa stanja (u KM) – ukupno za sva društva	39
Tabela 18: Pasiva bilansa stanja (u KM) - ukupno za sva društva	42
Tabela 19: Minimalni osnivački kapital društava za osigurnje u Republici Srpskoj po vrstama osiguranja	44
Tabela 20: Kapital po društvima	46
Tabela 21: Bilans uspjeha - ukupno za sva društva (u KM)	47
Tabela 22: Dozvoljeni način i visina ulaganja sredstava za pokriće tehničkih rezervi neživotnih osiguranja u Republici Srpskoj, odnosno BiH	59
Tabela 23: Dozvoljeni način i visina ulaganja sredstava za pokriće tehničkih rezervi životnih i neživotnih osiguranja u inostranstvo	60
Tabela 24: Dozvoljeni način i visina ulaganja sredstava za pokriće tehničkih rezervi životnih osiguranja u Republici Srpskoj, odnosno BiH	62
Tabela 25: Pokazatelji poslovanja (2008-2010)	64

KLASIFIKACIJA GRAFIKONA

Grafikon 1: Kvalifikaciona struktura zaposlenih u sektoru osiguranja na dan 31.12.2010	16
Grafikon 2: Ostvarena premija u 2010. godini po društvima za osiguranje	20
Grafikon 3: Udio vrsta osiguranja u obračunatoj premiji	23
Grafikon 4: Struktura ukupnih evropskih premija u 2010. godini	25
Grafikon 5: Učešće društava na tržištu Republike Srpske u 2010. godini	26
Grafikon 6: Neisplaćeni zahtjevi za naknadu iz osiguranja (2005-2010)	37
Grafikon 7: Struktura aktive društava za osiguranje	40
Grafikon 8: Struktura pasive društava za osiguranje	43
Grafikon 9: Kapital društava za osiguranje (u KM)	45
Grafikon 10: Struktura ulaganja sredstava za pokriće tehničkih rezervi kod neživotnih osiguranja	61
Grafikon 11: Struktura ulaganja sredstava za pokriće tehničkih rezervi kod životnih osiguranja	63

UVOD

Polazeći od trenutno nepovoljnih privrednih okolnosti u Republici Srpskoj i niskog životnog standarda stanovništva očitio je da su mogućnosti djelatnosti osiguranja trenutno veoma ograničene. Duboka društveno ekonomska kriza i dalje je osnovna karakteristika makroekonomskog ambijenta Republike Srpske u kome posluju osiguravajuće organizacije. Nelikvidni privredni subjekti i osiromašeno stanovništvo čine najveći broj osiguranika.

Osnivanjem i stupanjem na snagu Agencije za osiguranje 2005. godine, pokrenute su velike promjene na tržištu osiguranja Republike Srpske. Novi zakon o društvima za osiguranje i mnogobrojni podzakonski akti koji su donešeni usklađeni su sa Direktivama Evropske Unije i jasno propisuju pravne regulative koje su doprinijele vraćanju povjerenja građana u sektor osiguranja, koje godinama prije toga nije postojalo zbog ekonomskih i političkih nestabilnosti u Bosni i Hercegovini.

Tržište osiguranja Republike Srpske je pokazao kratkoročnu otpornost na uticaje globalne ekonomske krize i nije došlo do smanjenja obima premije. Ipak, nerazvijenost tržišta osiguranja u odnosu na druge tranzicione zemlje, nepovoljna struktura premije, u kojoj dominira obavezno osiguranje od automobilske odgovornosti, kao i nelojalna konkurencija u ovoj oblasti, nasleđeni su problemi u sektoru osiguranja Republike Srpske. Međutim, i pored navedenih problema sektor osiguranja bilježi konstantan, ali usporen rast u poslenjih nekoliko godina.

Ovaj master rad upravo ima za cilj da kroz široku analizu prikaže u kakvom se stanju nalazi tržište osiguranja Republike Srpske poslednjih nekoliko godina, sa najvećim osvrtom na 2010. godinu. Urađen je na osnovu analize finansijskih izvještaja društava za osiguranje, zakonskih propisa, statističkih podataka, izvještaja Agencije za osiguranje uz korišćenje relevantnih Univerzitetskih knjiga i internet sajtova.

Veličina, odnosno stepen razvoja tržišta osiguranja zemlje ili nekog entiteta može se mjeriti obračunatom premijom, učešćem premije u bruto domaćem proizvodu, visinom premije osiguranja po stanovniku, brojnošću vrsta osiguranja u ponudi, brojem skopljenih ugovora odnosno izdatih polisa osiguranja, brojem osiguravajućih društava, brojem ugovarača osiguranja, bilansnoj strukturi i drugim pokazateljima. Navedeni i drugi pokazatelji, kao i ostale relevantne stvari vezane za tržište osiguranja su prikazani u osam poglavlja ovog rada.

I Premet istraživanja

Predmet istraživanja zasniva se na prikazu aktuelnog stanja i razvojnog trenda domicilnog tržišta osiguranja.

Teorijsko određivanje predmeta: Razmatranje postojećih saznanja o tržištu osiguranja u Republici Srpskoj, sudovima i zaključcima na osnovu kojih će se analizirati dalje stavove o predmetu istraživanja. Teorijska analiza predmeta istraživanja će biti podržana saznanjima kako iz međunarodne i naučne i stručne literature tako i najaktuelnijim istraživanjima eminentnih i globalno priznatih institucija, odnosno saznanjima autora koji su u svojim radovima analizirali problematiku koja je predmet ovog istraživanja.

Vremensko određivanje predmeta: Istraživanje obuhvata vremenski period od pet godina. Budući da je u Republici Srpskoj 2005. godine osnovana Agencija za osiguranje, kao i novi Zakon o društvima za osiguranje koji je jasno propisao pravne regulative za obavljanje djelatnosti osiguranja (koje su doprinijele vraćanju povjerenja građana u sektor osiguranja) ipak 2006. godina se uzima kao polazna jer su se tek tad počeli primjećivati efekti njihovog djelovanja.

Disciplinarno određivanje predmeta: Sprovedeno istraživanje ima multidisciplinarni karakter budući da su analizirani makroekonomski, socijalni i finansijski faktori koji utiču na razvoj djelatnosti osiguranja.

III Hipoteze istraživanja

U istraživanju se polazi od generalne hipoteze da je tržište osiguranje Republike Srpske nedovoljno razvijeno budući da se prema svim bitnim pokazateljima nalazi znatno ispod prosjeka država članica Evropske Unije, kao i većine zemalja u okruženju, ali da ipak bilježi blag i konstantan napredak.

Iz ove hipoteze izvodi se niz posebnih i pojedinačnih hipoteza:

- Na sektor osiguranja značajno utiče razvijenost ekonomije u entitetu i zemlji.
- Između djelatnosti osiguranja na jednoj strani i ekonomskog i socijalnog razvoja zemlje na drugoj strani postoji tijesna i uzajamna veza.
- Agencija za osiguranje Republike Srpske je svojim djelovanjem stvara povoljne institucionalne uslove za razvoj sektora osiguranja.

- Premija bilješi stalan rast, iako je usporeniji u godinama krize, dok premije životnih osiguranja bilježe nadprosječan i dinamičan rast.
- Struktura premije se mjenja u korist neobaveznih osiguranja.
- Štete se, i pored pesimističnih mišljenja, relativno dobro isplaćuju.

IV Metode istraživanja

Na osnovu postavljenog predmeta i hipoteza ovog istraživanja odabrane su naučne metode koje će svojom kombinacijom činiti metodiku rada. Uzimajući u obzir specifičnosti proučavanog predmeta istraživanja, a u cilju zadovoljenja osnovnih metodoloških zahtjeva (objektivnost, pouzdanost, opštost i sistematičnost) u istraživanju su korišćene sledeće naučne metode:

- Osnovne metode: metoda analize i sinteze, induktivna i deduktivna metoda, metoda deskripcije i metoda komparacije;
- Opštenaučne metode: istorijsko komparativna metoda;
- Metode prikupljanja podataka: metoda studije slučaja, metoda posmatranja, metoda analize dokumenata;
- Posebne naučne metode: metoda klasifikacije.

1. MAKROEKONOMSKI INDIKATORI I STRUKTURA SEKTORA FINANSIJSKIH USLUGA U REPUBLICI SRPSKOJ

Postoji jedno pravilo koje govori o stanju osiguranja u državi, a ono glasi: „kakva je država takvo je i osiguranje“. Drugim riječima, ako je država sa visokim standardom, svijest i kultura o osiguranju je visoka pa je ono zastupljenije i razvijenije, i obratno, ako je država ne razvijena (kao što je Bosna i Hercegovina zajedno sa svoja dva entiteta) ne može ni osiguranje biti razvijeno zbog slabe platežne moći građana. Stoga, da bi imali dobru osnovu za analiziranje tržišta osiguranja Republike Srpske, kao entiteta Bosne i Hercegovine, neophodno je prvo prikazati makroekonomsko stanje u Republici Srpskoj preko njenih osnovnih indikatora, a oni su prikazani u prvoj tabeli:

Tabela 1: Osnovni makroekonomski indikatori u Republici Srpskoj (2006-2010)

INDIKATORI	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.
Broj stanovnika (procjena)	1.443.709	1.439.673	1.439.673	1.435.179	1.433.038
Nominalni BDP (u 000 KM)	6.543.726	7.350.985	8.489.287	8.243.265	8.306.974
Realna stopa rasta (%)	5,8	6,7	6,2	-2,8	0,8
Broj zaposlenih	252.227	258.209	259.205	253.665	247.388
Broj nezaposlenih	143.219	139.825	135.102	139.536	145.343
Prosječna neto plata (u KM)	520	585	755	788	784
Stopa rasta industrijske proizvodnje (%)	19,1	1,4	16,8	19,0	5,0
Izvoz (u 000 KM)	1.540.236	1.671.601	1.921.837	1.672.915	2.177.809
Uvoz (u 000 KM)	2.760.163	3.347.925	4.146.519	3.567.104	4.053.076
Saldo robne razmjene (u 000 KM)	-1.219.927	-1.676.324	-2.224.682	-1.894.189	-1.875.267
Pokrivenost uvoza izvozom (%)	55,8	49,9	46,3	46,9	53,7
Inflacija (potrošačke cijene, %)	6,4	1,1	7,2	-0,4	2,5
Strane direktne investicije (u 000 KM)	103.223	1.946.688	165.675	104.500	

Izvor: <http://www.rzs.rs.ba> - Republički zavod za statistiku RS, od četvrtka 28. jula 2011. god.

Prosječna realna stopa rasta BDP Republike Srpske je u periodu od 2006. do 2008. godine kontinuirano rasla, po prosječnoj godišnjoj stopi od 6,2%, dok je u 2009. godini zabilježen negativan trend rasta od 2,8%, usljed uticaja negativnih efekata svetske ekonomske krize. Tokom 2010. godine ostvaren je postepen oporavak privrede RS, te je evidentiran pozitivan rast BDP RS od 0,8%.

Nominalna vrijednost bruto domaćeg proizvoda (BDP) u 2010. godini iznosila je 8,31 milijardu KM, a BDP per capita (BDP po glavi stanovnika) 5.797KM. U strukturi BDP Republike Srpske najveće učešće ima sektor trgovine (12,4%), zatim poljoprivreda, lov i šumarstvo (10,7%), dok prerađivačka industrija u strukturi BDP-a u 2010. godini učestvuje sa 8,9%.¹

Prosječna stopa inflacije u 2010. godini u Republici Srpskoj iznosila je 2,5%, dok je na nivou BiH ova stopa bila 2,1%, što je identično stopi inflacije u EU. Stope inflacije u zemljama okruženja, u 2010. godini, bile su niže u odnosu na BiH, osim u Srbiji, gdje se bilježi stopa inflacije od 6,5%. Inflacija u Hrvatskoj, u 2010. godini, iznosila je 1,1%, u Crnoj Gori 0,5%, u Sloveniji 1,8% i Makedoniji 1,6%. Prosječna neto plata u proteklih pet godina u Republici Srpskoj iznosila je 686 KM i u ovom periodu prosječna neto plata porasla je za 50,5% – sa 521 KM u 2006. godini na 784 KM u 2010. godini. Prosječna neto isplaćena plata u BiH, u 2010. godini, iznosila je 798 KM.²

Obim spoljnotrgovinske razmjene Republike Srpske i inostranstva u periodu 2006-2010. godine rastao je po prosječnoj godišnjoj stopi od 9,6%. Obim robne razmjne Republike Srpske sa svijetom u 2010. godini, u odnosu na 2009. godinu, povećan je za 19,0%.

U periodu od 2006. do 2010. godine uvoz je nominalno povećan sa 2,76 na 4,05 milijardi KM, odnosno za 46,8%. U istom periodu izvoz je porastao sa 1,54 na 2,18 milijardi KM, ili za 41,4%. Pokrivenost uvoza izvozom smanjena je u posmatranom periodu sa 55,8% na 53,7%, odnosno za 3,8%.

Sektor finansijskih usluga u Republici Srpskoj čine banke, osiguravajuća društva, zatvoreni investicioni fondovi, mikrokreditne organizacije i lizing društva.

U 2009.³ godini ukupna aktiva sektora finansijskih usluga iznosila je 6.216 miliona KM, sa učešćem sektora bankarstva od 86,57%, mikrokreditnih organizacija 5,10%, zatvorenih investicionih fondova 4,67%, društava za osiguranje 3,64% i lizing društava 0,08%.

¹ <http://www.komorars.ba> - Privredna Komora RS, od petka 5. avgusta 2011. god.

² Isto

³ Zbog nedostupnosti podataka za 2010. godinu, kao najnoviji korišteni su podaci iz 2009. godine.

Tabela 2: Aktiva sektora finansijskih usluga u Republici Srpskoj (2007-2009)

Dijelovi sektora finansijskih usluga (fin. institucije)	2007.		2008.		2009.		Indeks rasta 09/08
	Aktiva (u mil. KM)	Učešće (%)	Aktiva (u mil. KM)	Učešće (%)	Aktiva (u mil. KM)	Učešće (%)	
Banke	5.379	84,22	5.749	88,50	5.381	86,57	93,60
Zatvoreni Investicioni fondovi	566	8,86	218	3,36	287	4,61	131,65
Društva za osiguranje	190	2,97	212	3,26	226	3,64	106,60
Mikrokreditne organizacije	252	3,95	311	4,79	317	5,10	101,93
Lizing društva	0	0	6	0,09	5	0,08	83,33
UKUPNO za sektor	6.387	100	6.496	100	6.216	100	95,86

Izvori: <http://www.abrs.ba> - Agencija za bankarstvo RS, <http://www.blberza.com> - Banjalučka berza, <http://www.azors.rs.ba> - Agencija za osiguranje RS

Finansijski sektor u Republici Srpskoj je „bankocentričan“ jer njim dominira bankarski sektor sa 86,57% učešća u ukupnoj aktivni cijelog finansijskog sektora. Iako su negativni efekti svjetske ekonomske krize prilično snažni, te su kao takvi imali uticaj na poslovanje banaka u Republici Srpskoj, može se reći da je ovaj sektor uspio da sačuva određenu stabilnost. Učešće ostalih finansijskih institucija u strukturi sektora finansijskih usluga gotovo da je zanemarljiv. Stanje u drugim tranzicionim zemljama, a naročito u zemljama u regionu, je slično, pri čemu su pojedina tržišta u 2009. godini doživljela pad premije i aktive. S ciljem unapređenja finansijskog tržišta bitnu ulogu ima jačanje institucionalnih investitora, naročito osiguravajućih društava i investicionih fondova, što se direktno odražava na cjelokupni ekonomski razvoj.

Finansijski podaci ukazuju da je sektor bankarstva u 2009. godini ostao na prvom mjestu u ekonomiji Republike Srpske po veličini aktive, koja je te godine iznosila 5.381 mil. KM, ostavljajući iza sebe mikrokreditne organizacije, zatvorene investicione fondove, društva za osiguranje i lizing društva, i to sa ukupnom aktivom od 317 miliona KM, 287 miliona KM, 226 miliona KM i 5 miliona KM.

Najveći rast aktive u sektoru finansijskih usluga Republike Srpske u 2009. godini u odnosu na 2008. godinu zabilježili su investicioni fondovi s porastom od 31,65%, zatim slijede ih osiguravajuća društva s porastom od 6,60% i mikrokreditne organizacije s porastom od 1,93%, dok su banke i lizing društva zabilježile pad aktive od 6,40% i 16,67%.

Značajno je istaći da su i pored uticaja svjetske ekonomske krize, društva za osiguranje u Republici Srpskoj pokazala naznake blagog rasta iako je kod pojedinih društava rast više izražen.

2. ZAKONODAVNI OKVIR ZA TRŽIŠTE OSIGURANJA U REPUBLICI SRPSKOJ

Društva za osiguranje u Republici Srpskoj u svom poslovanju primjenjuju više različitih sistemskih propisa, što predstavlja osnovni zakonodavni okvir, kako za njihovo funkcionisanje, tako i za provođenje nadzora.

Nadzornu i regulativnu funkciju finansijskih usluga osiguranja vrši Agencija za osiguranje Republike Srpske. Ona u skladu sa svojim zakonskim ovlašćenjima štiti lica koja imaju pravo na osiguravajuće pokriće i naknadu iz osiguranja kao i dobrobit industrije osiguranja. Osnovana je 2005. godine Zakonom o društvima za osiguranje, kao samostalna i neprofitabilna institucija sa svojstvom pravnog lica i sjedištem u Banja Luci, koja za svoj rad odgovara Narodnoj Skupštini Republike Srpske. Zbog ukupnog korporativnog i finansijskog statusa društava za osiguranje ovaj nadzor se upotpunjuje i drugim aspektima nadzora u Republici Srpskoj, koje vrše druge nadzorne institucije.

Cjelovit zakonodavni okvir tržišta osiguranja u Republici Srpskoj čine sljedeći propisi:⁴

- Zakon o društvima za osiguranje („Službeni glasnik RS“ broj: 17/05, izmjene 1/06, 64/06 i 74/10),
- Zakon o osiguranju od odgovornosti za motorna vozila i ostalim obaveznim osiguranjima od odgovornosti – prečišćeni tekst („Službeni glasnik RS“ broj: 102/09),
- Zakon o posredovanju u osiguranju („Službeni glasnik RS“ broj: 17/05, izmjene 64/06 i 106/09),
- Zakon o privrednim društvima („Službeni glasnik RS“ broj: 127/08, izmjene 58/09),
- Zakon o računovodstvu i reviziji („Službeni glasnik RS“ broj: 36/09),
- Zakon o tržištu hartija od vrijednosti („Službeni glasnik RS“ broj: 92/06, izmjene 34/09),
- Zakon o obligacionim odnosima („Službeni list SFRJ“ broj: 29/78, 39/75, 45/89, 57/89, „Službeni glasnik RS“ broj: 17/93, 03/96, 39/03, 74/04),
- Zakon o Agenciji za osiguranje u BiH („Službeni glasnik RS“ broj: 12/04),
- Podzakonski propisi⁵ koje je Agencija usvojila na osnovu zakona iz oblasti osiguranja i dobrovoljnog penzijskog osiguranja.

⁴ <http://www.azors.rs.ba> - „Izveštaj o stanju sektora osiguranja za period 01.01.-31.12.2010. godine“ Agencija za osiguranje Republike Srpske, str. 4.

⁵ Svi podzakonski propisi su prikazani u Aneksu ovog rada.

U okviru sektora regulisano je i osnivanje i funkcionisanje dobrovoljnih penzijskih fondova. Zakon o dobrovoljnim penzijskim fondovima i penzijskim planovima usvojen je u 2009. godini, a nadležnost za regulativu i nadzor u ovoj oblasti povjerena je Agenciji za osiguranje. Međutim, do 2011. godine još nije uspostavljen ni jedan dobrovoljni penzijski fond.

Zakonski okvir tržišta osiguranja je detaljnije razrađen kroz brojne podzakonske propise Agencije, kojima su uvedeni međunarodno priznati standardi i pravila poslovanja društava za osiguranje. Do 2011. godine je donešeno oko 47 različitih podzakonskih propisa koji su usklađeni sa Direktivama Evropske Unije. To se prije svega odnosi na kapitalnu adekvatnost, solventnost i likvidnost, obračun i pokriće tehničkih rezervi, zaštitu potrošača i slično. Propisani su minimalni standardi računovodstvene i aktuarske revizije u djelatnosti osiguranja, kao i sadržaji revizorskih i aktuarskih izvještaja. Kroz izvršene izmjene i dopune Zakona o društvima za osiguranje, uvodi se primjena principa upravljanja rizicima u društvima za osiguranje, što bi trebalo pozitivno da utiče na stabilnost poslovanja, efikasnije izvršenje obaveza iz ugovora o osiguranju, čime se obezbjeđuje bolja zaštita korisnika usluga osiguranja.

Zakonom o društvima za osiguranje propisane su obaveze i načini saradnje Agencije za osiguranje Republike Srpske sa Agencijom za osiguranje Federacije BiH u oblasti nadzora. Ovo je posebno značajno imajući u vidu da su osnovane filijale društava za osiguranje u oba entiteta BiH.

S obzirom da je korporativni status društava za osiguranje određen prvenstveno kao otvoreno akcionarsko društvo (drugi oblik je društvo za uzajamno osiguranje), Zakon o privrednim društvima i Zakon o tržištu hartija od vrijednosti primjenjuje se kao opšti propisi po kojima se uređuje korporativno-finansijski status ovih subjekata, osim u dijelu u kojem je Zakon o društvima za osiguranje propisao posebna pravila.⁶

Od velikog je značaja primjena međunarodnih računovodstvenih standarda i standarda finansijskog izvještavanja, koji su na osnovu zakona iz oblasti računovodstva uvedeni u obaveznu primjenu. Ministarstvo finansija je u 2009. godini donijelo propise koji regulišu finansijsko izvještavanje društava za osiguranje i to:

- Pravilnik o sadržini i formi finansijskih izvještaja društava za osiguranje,
- Pravilnik o kontnom okviru i sadržini računa u kontnom okviru društava za osiguranje.

⁶ „Izvještaj o stanju sektora osiguranja za period 01.01.-31.12.2010. godine“ op. cit., str. 5.

Zakonom o obligacionim odnosima propisane su opšte odredbe ugovora o osiguranju, kao imenovanog ugovora. Ovim Zakonom nisu propisane posebne odredbe o vrstama ugovora o osiguranju za pojedine klasifikovane poslove osiguranja. Imajući u vidu pozitivna iskustva drugih zemalja, u daljem procesu reforme sektora osiguranja, ovaj segment bi trebalo detaljnije regulisati. Za sada su u primjeni uslovi osiguranja koje svako društvo za osiguranje donosi za poslove osiguranja za koje se registrovalo.

3. UČESNICI NA TRŽIŠTU OSIGURANJA

3.1. Društva za osiguranje

Na tržištu osiguranja Republike Srpske u 2010. godini poslovalo je 11 društava za osiguranje, koja su prema djelatnosti osiguranja, sjedištu i većinskom vlasništvu nad osnovnim kapitalom, predstavljena u narednoj tabeli:

Tabela 3: Društva za osiguranje

NAZIV DRUŠTVA	SJEDIŠTE	VEĆINSKO VLASNIŠTVO
NEŽIVOTNO OSIGURANJE		
1. Bobar osiguranje A.D.	Bijeljina	domaće
2. Brčko gas osiguranje D.D.	Brčko	domaće
3. Drina osiguranje A.D.	Milići	domaće
4. Krajina osiguranje A.D.	Banja Luka	domaće
5. Mikrofin osiguranje A.D.	Banja Luka	domaće
6. Nešković osiguranje A.D.	Bijeljina	domaće
7. Osiguranje Aura A.D.	Banja Luka	domaće
8. Triglav Krajina Kopaonik A.D. za osiguranje	Banja Luka	strano
ŽIVOTNO I NEŽIVOTNO OSIGURANJE (KOMPOZITNA DRUŠTVA)		
9. Jahorina osiguranje A.D.	Pale	strano
10. Dunav osiguranje A.D.	Banja Luka	strano
11. Grawe osiguranje A.D.	Banja Luka	strano

Izvor: Centralni registar HOV

Od 11 društava za osiguranje, sa sjedištem u Republici Srpskoj, 8 obavlja djelatnost neživotnog osiguranja, a tri društva su kompozitna⁷ od kojih dva (Jahorina osiguranje A.D. i Dunav osiguranje A.D.) obavljaju isključivo djelatnost neživotnog osiguranja.

Radi stvaranja jedinstvenog ekonomskog prostora u BiH za rad osiguravajućih društava, a u skladu sa Direktivama Evropske unije, osiguravajuća društva iz jednog entiteta ostvarila su filijale u drugom entitetu. Na području Republike Srpske posluje 9 filijala društava za osiguranje iz Federacije BiH, a 5 društava iz Republike Srpske posluju na području Federacije BiH.

Tokom 2008. godine sljedeća društva za osiguranje iz Federacije BiH ostvarila su filijale u Republici Srpskoj: Croatia osiguranje D.D., Mergur BH osiguranje D.D., Camelija osiguranje D.D., Bosna-Sunce osiguranje D.D. i Euroherc osiguranje D.D. Tokom 2009. godine pridružuju im se još tri društva: VGT osiguranje D.D., Uniqa osiguranje D.D. i Sarajevo osiguranje D.D., a 2010. godine i Zovko osiguranje D.D.⁸

Tokom 2008. godine sljedeća društva iz Republike Srpske su ostvarila filijale u Federaciji BiH: Bobar osiguranje A.D., Drina osiguranje A.D. i Dunav osiguranje A.D. Tokom 2009. godine pridružuju im se još dva društva: Jahorina osiguranje A.D. i Brčko-gas osiguranje D.D.⁹

U Republici Srpskoj nema registrovano ni jedno društvo za obavljanje poslova reosiguranja, pa zbog toga pojedina osiguravajuća društva dijelove preuzetih rizika osiguravaju u inostranim reosiguravajićim društvima.

3.1.1. Vlasnička struktura

Prema Agenciji za osiguranje i strukturi vlasništva nad osnovnim kapitalom, u 2010. godini 7 društava je u većinskom domaćem vlasništvu, dok su 4 društva za osiguranje u većinskom inostranom vlasništvu. Udio stranog kapitala u ukupnom kapitalu svih društava za osiguranje je 36,50%. Posmatrano sa stanovišta povezanosti strukture vlasništva i djelatnosti osiguranja, strani kapital je većinski u svim društvima koja obavljaju životno osiguranje i kompozitnim društvima, te jednim društvom registrovanim za poslove neživotnog osiguranja (Triglav

⁷ Društva za osiguranje koja mogu obavljati poslove neživotnog i životnog osiguranja.

⁸ <http://www.azobih.gov.ba> - „Statistika tržišta osiguranja u Bosni i Hercegovini, godišnji izvještaj 2009.“, Agencija za osiguranje BiH, str. 19.

⁹ Isto

Krajina Kopaonik A.D.O). Posmatrano po domicilnim državama većinskih inostranih vlasnika, dva društva (Grawe osiguranje A.D. i Jahorina osiguranje A.D.) su u većinskom vlasništvu pravnih i/ili fizičkih lica iz Austrije, dok je po jedno društvo u većinskom vlasništvu lica iz Slovenije (Triglav Krajina Kopaonik A.D.O.) i Srbije (Dunav osiguranje A.D.).

Državno vlasništvo nad osnovnim kapitalom, prema Izvještaju Centralnog registra hartija od vrijednosti-knjizi akcionara, postoji samo u Krajina osiguranju A.D.¹⁰, i to u procentu od 70,45%. U ostalim društvima nema državnog vlasništva u strukturi kapitala, ali u Jahorina osiguranju A.D. je evidentirana državna imovina (građevinski objekti) koju ovo društvo koristi, a što je knjiženo u vanbilansnoj evidenciji društva.

Naime, dolazak stranih investitora na tržište osiguranja Republike Srpske utiče na razvoj osiguravajuće djelatnosti, na rast konkurentnosti društava za osiguranje, te na povećanje kvaliteta i raznovrsnosti proizvoda i usluga osiguranja.

Tabela 4: Vlasnička struktura u društvima za osiguranje

Vlasništvo	Broj društava za osiguranje	Učešće u ukupnom kapitalu	Učešće u ukupnoj poslovnoj aktivi	Učešće u bruto fakturisanom premiji
Većinsko domaće privatno vlasništvo	6	57,42%	46,98%	46,68%
Većinsko domaće državno vlasništvo	1	6,09%	7,09%	5,47%
Većinsko strano vlasništvo	4	36,50%	45,93%	47,85%
Ukupno	11	100%	100%	100%

Izvori: Finansijski izvještaji društava, Centralni registar HOV

3.1.2. Ljudski resursi

Na dan 31.12.2010. godine u društvima za osiguranje sa sjedištem u Republici Srpskoj bilo je zaposleno 1.117 radnika. Pored toga, zaposleno je još 155 lica u filijalama društava za osiguranje sa sjedištem u Federaciji BiH, koja su dobila dozvolu za rad u Republici Srpskoj. Broj i kvalifikaciona struktura zaposlenih za period 2008-2010. godine predstavljeni su u narednoj tabeli:

¹⁰ Banjalučko Krajina osiguranje A.D. je platežno nesposobno i izrazito nelikvidno, nema pokrivene tehničke rezerve niti popunjen garantni fond. Ono ima obavezu dokapitalizacije radi saniranja solventnosti i pokrivanja tehničkih rezervi.

Tabela 5: Broj i kvalifikaciona struktura zaposlenih u društvima za osiguranje (2008-2010)

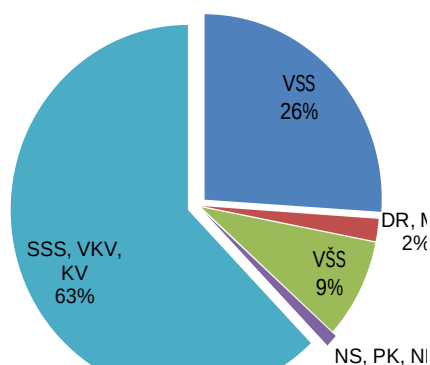
KVALIFIKACIJA	Stanje na dan 31.12.2008.	Stanje na dan 31.12.2009.	Stanje na dan 31.12.2010.	INDEKS 2010/09
NK	2	3	4	133,33
PK	1	1	2	200,00
NS	9	6	7	116,67
KV	52	53	85	160,38
SSS	449	486	635	130,66
VKV	15	15	12	80,00
VŠS	102	103	102	99,03
VSS	227	242	307	126,86
MR	11	14	21	150,00
DR	3	4	2	50,00
UKUPNO	871	927	1177	126,97

Izvor: Finansijski izvještaji društava

Iz prezentiranih podataka je vidljivo da na tržištu osiguranja postoji pozitivna tendencija rasta broja zaposlenih i kontinuirano kvalitativno poboljšanje strukture zaposlenih, u pravcu povećanja učešća kadrova sa visokim obrazovanjem. Za razliku od drugih segmenata finansijskog sistema, broj zaposlenih je u odnosu na 2009. godinu povećan za 250 novih radnika ili 26,97%.

Kako bi se bolje sagledala kvalifikaciona struktura zaposlenih u sektoru osiguranja RS, prikazuje se sledeći grafikon:

Grafikon 1: Kvalifikaciona struktura zaposlenih u sektoru osiguranja na dan 31.12.2010

Još uvijek nezadovoljavajuća kvalifikaciona struktura zaposlenih u sektoru osiguranja Republike Srpske stvara potrebu za stalnom edukacijom i kvalifikacijom postojećeg kadra, a na to ukazuje veoma visok procenat zaposlenih sa srednjom stručnom spremom (SSS), koji sa VKV i KV radnicima čine 63% ukupno zaposlenih. Među zaposlenim u industriji osiguranja razvijenih evropskih zemalja preovladavaju visokoobrazovani kadrovi iz društvenih, prirodnih i drugih oblasti koji mogu udovoljiti svim zahtjevima industrije osiguranja savremenog doba, uključujući i primjenu najsavremenijih informatičkih tehnologija u oblasti osiguranja. Sektor osiguranja u Republici Srpskoj trebao bi u budućnosti slijediti put evropskih zemalja te da unapređuje kvalifikacionu strukturu zaposlenih kako bi mogli da odgovore svim izazovima koji su pred njima.

U skladu sa međunarodnim standardima za funkcionisanje tržišta osiguranja od posebne je važnosti obezbjeđenje adekvatnog broja profesionalno osposobljenih aktuara. Na dan 31.12.2010. godine u Registar ovlašćenih aktuara kod Agencije za osiguranje bilo je upisano 16 lica, dok je u istom periodu 2009. godine bilo upisano 12 lica. Iz ovih podataka je evidentno jačanje domaće aktuarske profesije, što doprinosi i razvoju tržišta osiguranja. Od 2009. godine sektor osiguranja u ovoj oblasti u potpunosti se oslanja na domaće kadrovske resurse. Osnovano je Udruženje aktuara Republike Srpske, a u cilju kontinuirane edukacije ovih kadrova potrebno je obezbijediti saradnju Agencije za osiguranje, Udruženja aktuara i visokoškolskih ustanova.

3.2. Posrednici u osiguranju

Zaključno sa 31.12.2010. u Registar posrednika u osiguranju kod Agencije za osiguranje upisano je ukupno 143 zastupnika (fizička lica), 28 preduzetničkih radnji, 10 društava za zastupanje i 4 filijale društava za zastupanje iz Federacije BiH. U Republici Srpskoj nije registrovano nijedno brokersko društvo.¹¹

Nakon izmjena podzakonskih akata u oktobru 2007. godine, društva za osiguranje mogu da obavljaju djelatnost osiguranja samo preko posrednika u osiguranju koji su registrovani, tj. licencirani u skladu sa Zakonom o posredovanju u osiguranju, što značajno doprinosi uređenju tržišta osiguranja. Takodje je omogućeno da banke, mikrokreditna društva i Pošte Republike Srpske obavljaju djelatnost posredovanja, što je uobičajeno na ostalim tržištima i trebalo bi da dinamizira i poboljša kvalitet tržišta u smislu kanala distribucije. Izdavanje

¹¹ „Izvještaj o stanju sektora osiguranja za period 01.01.-31.12.2010. godine“ op. cit., str. 8.

dozvola je u toku i očekuje se da u 2011. godini počnu sa obavljanjem djelatnosti posredovanja u osiguranju.

3.3. Zaštitni fond Republike Srpske

Zaštitni fond Republike Srpske uspostavljan je Zakonom o obaveznom osiguranju za motorna vozila i ostalim obaveznim osiguranjima od odgovornosti, kao posebno pravno lice, čija je nadležnost da pokriva štete koje pretrpe žrtve saobraćajnih nezgoda koje ne mogu biti nadoknađene sistemom obaveznog osiguranja od automobilske odgovornosti (ako je lice koje je odgovorno za nezgodu nepoznato i ako je nezgodu prouzrokovalo neosigurano vozilo), kao i štete kada je protiv društva za osiguranje iz Republike Srpske pokrenut postupak posebne likvidacije zbog stečaja ili oduzimanja dozvole.

Sva društva za osiguranje, koja obavljaju osiguranje od automobilske odgovornosti su po Zakonu članovi Zaštitnog fonda i imaju obavezu uplate doprinosa Fondu, srazmjerno ostvarenoj premiji od osiguranja od automobilske odgovornosti.¹²

Ukupni ostvareni prihodi Zaštitnog fonda u 2010. godini su iznosili 1.749.346 KM, od čega se 1.416.451 KM odnosi na prihode od doprinosa članova Zaštitnog fonda, 327.793 KM je prihod od regresnih potraživanja, a ostali prihodi (prihodi po osnovu kamata) su iznosili 5.102 KM. Ostvareni ukupni prihodi su manji za 10,62% u poređenju sa istim periodom predhodne godine. Prosječna vrijednost isplaćenog odštetnog zahtjeva u 2010. godini iz nadležnosti Zaštitnog fonda je 3.461 KM.¹³

3.4. Ombudsman u osiguranju – zaštita potrošača

Kancelarija Ombudsmana u osiguranju osnovana je kao samostalna organizaciona jedinica pri Agenciji za osiguranje Republike Srpske, sa ciljem zaštite legitimnih prava i interesa osiguranika, korisnika osiguranja i trećih oštećenih lica u slučaju spornih odnosa. Nije ovlašten da donosi odluke o pravnom osnovu, ni o visini štete/odštete.

¹² <http://www.zfrs.mapabih.com> - Zaštitni fond RS, od četvrtka 13. avgusta 2011. god.

¹³ „Izveštaj o stanju sektora osiguranja za period 01.01.-31.12.2010. godine“ op. cit., str. 9.

Ombudsman, kao tijelo za vansudski način rješavanja sporova iz osiguranja, u obavljanju svojih nadležnosti:¹⁴

- Prima, prati i istražuje slučajeve nedopuštenog ponašanja, odnosno kršenja zakona, drugih propisa i Kodeksa poslovne etike.
- Donosi odluke/preporuke (koje nisu obavezujući pravni akt) i posreduje u rješavanju spornih odnosa nastalih u postupcima zaključivanja i izvršavanja ugovora o osiguranju, u cilju rješavanja sporova mirnim putem odnosno izbjegavanja sudskih postupaka.

U 2009. i 2010. godini zaokružen je pravni okvir za djelovanje i rad Ombudsmana u osiguranju i formalizovani su postupci radi lakšeg obraćanja potrošača – korisnika usluga osiguranja.

U 2010. godini Kancelarija Ombudsmana primila je 106 predmeta, uglavnom prigovore, molbe i pritužbe osiguranika, korisnika naknada iz osiguranja, odnosno trećih oštećenih lica, pri čemu su dominirali prigovori na postupke u isplati naknade štete iz osnova automobilske odgovornosti.

4. PORTFELJ OSIGURANJA

4.1. Obračunata premija

Ukupno obračunata premija na tržištu osiguranja Republike Srpske u 2010. godini, koju su ostvarila društva sa sjedištem u Republici Srpskoj, iznosila je 122.608.072 KM. U odnosu na 2009. godinu, obračunata premija u 2010. godini je veća za 2.627.717 KM ili za 2,19%.

U nastavku se daje pregled obračunate premije po društvima za osiguranje:

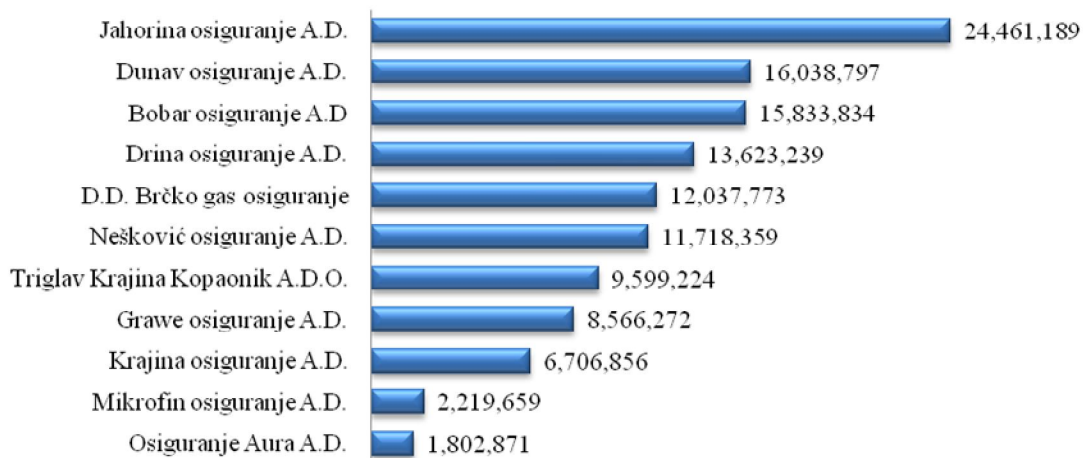
¹⁴ <http://www.azors.rs.ba/azors/ombudsman.html> - od petka 14. avgusta 2011. god.

Tabela 6: Obračunate premije po društvima (2007-2010)

NAZIV DRUŠTVA U RS	2007. Obračunata premija KM	2008. Obračunata premija KM	2009. Obračunata premija KM	2010. Obračunata premija KM	Indeks 2010/09
NEŽIVOTNA osiguranja RS					
Bobar osiguranje A.D.	20.719.041	18.232.459	18.662.036	15.833.834	84,85
Brčko gas osiguranje D.D.	5.929.765	7.990.130	8.903.366	12.037.773	135,20
Drina osiguranje A.D.	11.850.756	12.449.149	11.958.700	13.623.239	113,92
Dunav osiguranje A.D.	16.355.251	17.788.745	22.160.656	15.973.747	83,25
Jahorina osiguranje A.D.	19.281.956	20.993.957	19.187.007	24.164.683	109,04
Krajina osiguranje A.D.	6.893.447	7.898.259	7.361.771	6.706.856	91,10
Mikrofin osiguranje A.D.	-	816.976	1.528.633	2.219.659	145,21
Nešković osiguranje A.D.	11.964.268	12.916.734	12.270.446	11.718.359	95,50
Osiguranje Aura A.D.	67.464	1.631.681	1.739.437	1.802.871	103,65
Triglav Krajina Kopaonik A.D.O.	7.312.137	9.644.604	8.260.452	9.599.224	116,21
UKUPNO NEŽIVOTNA RS	100.374.085	110.362.693	112.032.504	113.680.244	101,47
ŽIVOTNA osiguranja RS					
Grawe osiguranje A.D.	4.937.348	6.998.819	7.947.851	8.566.272	107,78
Dunav osiguranje A.D.	-	-	-	65.050	-
Jahorina osiguranje A.D.	-	-	-	296.506	-
UKUPNO ŽIVOTNA RS	4.937.348	6.998.819	7.947.851	8.927.828	122,33
UKUPNA PREMIJA RS	105.311.433	117.361.512	119.980.355	122.608.072	102,19

Izvor: Finansijski izvještaji društava

Grafikon 2: Ostvarena premija u 2010. godini po društvima za osiguranje

Izvor: Finansijski izvještaji društava

Sedam društava je u 2010. godini u odnosu na 2009. godinu ostvarilo porast premije, dok je kod četiri društava zabilježeno smanjenje premije.

U 2010. godini učešće u ukupnoj premiji na tržištu osiguranja Republike Srpske su ostvarile i filijale društava za osiguranje iz Federacije BiH, i to u iznosu od 18.595.079 KM, što predstavlja 13,17% u odnosu na ukupnu premiju od 141.203.151 KM.

U nastavku ovog master rada koristiće se isključivo podaci i pokazatelji o društvima za osiguranje iz Republike Srpske, a u narednoj tabeli se daje samo pregled premije filijala društava iz Federacije BiH na tržištu osiguranja u Republici Srpskoj u 2010. godini:

Tabela 7: Obračunate premije po filijala društava iz federacije BiH u 2010. godini

FILIJALE DRUŠTAVA ZA OSIGURANJE IZ FBiH KOJE POSLUJU U RS	Obračunata premija u KM 2010.	Udio u ukupnoj premiji (%)
NEŽIVOTNA OSIGURANJA FBiH		
Bosna-Sunce osiguranje D.D.	2.959.424	15,92
Camelija osiguranje D.D.	202.088	1,09
Croatia osiguranje D.D.	675.362	3,63
Euroherc osiguranje D.D.	3.084.552	16,59
SARAJEVO osiguranje	2.278.625	12,25
Merkur BH osiguranje	124.052	0,67
VGT osiguranje D.D.	3.010.510	16,19
UNIQA osiguranje D.D.	2.012.568	10,82
Zovko osiguranje D.D.	623.223	3,35
UKUPNO NEŽIVOTNA FBiH	14.970.404	80,51
ŽIVOTNA OSIGURANJA FBiH		
Croatia osiguranje D.D.	29.200	0,16
Merkur BH osiguranje D.D.	3.353.387	18,03
UNIQA osiguranje D.D.	242.089	1,30
UKUPNO ŽIVOTNA FBiH	3.624.676	19,49
UKUPNA PREMIJA FBiH	18.595.079	100%

Izvor: „Izveštaj o stanju sektora osiguranja za period 01.01.-31.12.2010. godine“ op. cit., str. 12.

Iz navedenog pregleda je vidljivo da se struktura ostvarene premije filijala društava iz Federacije BiH u 2010. godini, razlikuje od strukture premije društava iz Republike Srpske, u smislu većeg učešća životnih osiguranja.

4.2. Struktura premije

U sljedećoj tabeli i grafičkoj ilustraciji predstavljena je struktura obračunate premije prema vrstama osiguranja u priodu od 2007-2010. godine, s tim da se kategorija *ostalo*¹⁵ odnosi na 13 grupa neživotnih osiguranja, koje u ukupnoj premiji pojedinačno učestvuju ispod jednog procenta.

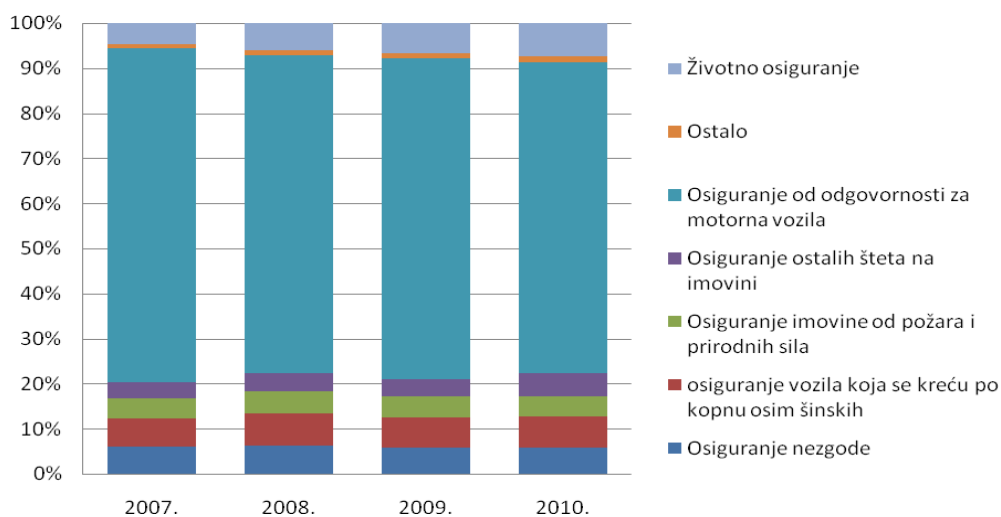
Tabela 8: Obračunata premija prema vrstama osiguranja

Vrsta osiguranja	2007.		2008.		2009.		2010.		Indeks 2010/09
	Iznos	Udio (%)	Iznos	Udio (%)	Iznos	Udio (%)	Iznos	Udio (%)	
Osiguranje nezgode	6.232.842	5,92	7.287.487	6,25	6.889.835	5,74	6.992.017	5,70	101,48
Osiguranje vozila koje se kreću po kopnu osim šinskih	6.688.891	6,35	8.529.679	7,27	8.159.199	6,80	8.648.264	7,05	105,99
Osiguranje imovine od požara i prirodnih sila	4.757.583	4,52	5.771.319	4,92	5.686.560	4,74	5.496.520	4,48	96,66
Osiguranje ostalih šteta na imovini	3.643.439	3,46	4.581.902	3,90	4.399.566	3,67	6.261.799	5,11	142,33
Osiguranje od odgovornosti za motorna vozila	78.056.435	74,12	82.697.958	70,46	85.529.243	71,29	84.611.974	69,01	98,93
Ostalo	994.895	0,94	1.499.864	1,28	1.386.210	1,16	1.684.369	1,37	121,51
Ukupno neživotna	100.374.085	95,31	110.368.209	94,04	112.050.611	93,39	113.694.945	92,73	101,47
Životno osiguranje	4.937.348	4,69	6.993.303	5,96	7.929.744	6,61	8.913.127	7,27	112,40
Ukupno	105.311.433	100	117.361.512	100	119.980.355	100	122.608.072	100	102,19

Izvori: Finansijski izvještaji društava, Agencija za osiguranje RS

¹⁵ Osiguranje vozila koje se kreću po šinama, osiguranje kredita, osiguranje od građanske odgovornosti za vazduhoplove, osiguranje od opšte građanske odgovornosti, osiguranje od različitih finansijskih gubitaka, plovila, osiguranje pomoći, osiguranje robe u prevozu, dobrovoljno zdravstveno osiguranje, osiguranje troškova pravne zaštite, itd.

Grafikon 3: Udio vrsta osiguranja u obračunatoj premiji

Izvori: Finansijski izvještaji društava, Agencija za osiguranje RS

U strukturi ukupno obračunate premije u 2010. godini, neživotno osiguranje učestvuje sa 113.694.945 KM ili 92,73%, dok se na obračunatu premiju životnog osiguranja odnosi 8.913.127 KM ili 7,27%. U odnosu na 2009. godinu, obračunata premija neživotnih osiguranja je porasla za 1,47%, a premija životnih osiguranja za 12,40%.

Na osnovu navedenih podataka, primjetno je da ukupna premija u Republici Srpskoj ima trend rasta, naročito premije životnog osiguranja (mada i dalje nije na zadovoljavajućem nivou). U periodu od 2007-2010. godine ukupna premija je porasla za 29,08%, a premija životnog osiguranja gotovo je udvostručena, što je jedna od značajnih karakteristika tržišta osiguranja u Republici Srpskoj.

Međutim, značajno je napomenuti da znatno brže raste premija koju su ostvarile filijale društava za osiguranje iz Federacije BiH na području Republike Srpske, u odnosu na premiju filijala Republike Srpske u Federaciji BiH.

Kao što se vidi iz podataka o apsolutnim iznosima (tabela 8) i i grafičkog prikaza relativnih odnosa (grafikon 3), struktura premije se postepeno mijenja. Na osiguranje od automobilske odgovornosti u 2007. godini odnosilo se 74,12% ukupne premije, dok u 2010. godini taj procenat iznosi 69,01%. Što je tržište osiguranja nerazvijenije, to više dominiraju različiti oblici obaveznog osiguranja, kao što je u ovom slučaju osiguranje od automobilske odgovornosti, dajući pored ostalog karakter nerazvijenosti tržištu osiguranja u Republici Srpskoj. Na primjer, u razvijenijim zemljama u okruženju, kao što je Hrvatska i Slovenija,

procenat učešća osiguranja od automobilske odgovornosti je daleko manji, u Hrvatskoj iznosi 31,26%¹⁶, a u Sloveniji 14,46%¹⁷.

Uprkos višegodišnjem dinamičnom rastu premija životnih osiguranja, one ne dostižu prosjek zemalja u okruženju i zemalja Evropske unije. Za jačanje ovog segmenta osiguranja potrebni su brojni sistemski i makroekonomski preduslovi:

- viši životni standard,
- razvijena kultura i svijest o osiguranju,¹⁸
- visok stepen povjerenja u finansijski sektor,
- ekonomska i monetarna stabilnost,
- poreski podsticaji i
- razvijeno tržište hartija od vrijednosti.

Stanovnici Republike Srpske koji uplaćuju životno osiguranje, uglavnom se opredjeljuju za manje premije u iznosu od 1.000 KM godišnje, a trajanje polise kreće se oko 15 godina. Na primjer, osiguranik ukupno uplati 15.000 KM za vrijeme trajanja osiguranja. Uz pretpostavku da se radi o osiguraniku koji ima 25 godina, istom bi po isteku perioda od 15 godina, bilo isplaćeno oko 22.000 KM, što predstavlja osiguranu sumu uvećanu za ostvarenu dobit.

Visina osigurane sume zavisi od starosti osiguranika, dužine trajanja osiguranja i visine premije. Za osiguranja koja su zaključena na period duži od 10 godina, po isteku osiguranja dobija se više novca nego što je uloženo. Na osiguranu sumu se dodaje i pripisana dobit, koja

¹⁶ <http://www.huo.hr> - „Tržište osiguranja u Republici Hrvatskoj 2010“, Hrvatski ured za osiguranje, str. 27.

¹⁷ <http://www.zav-zdruzenje.si> - „Statistični zavarovalniški bilten 2011“, Slovensko zavarovalno združenje, str. 50.

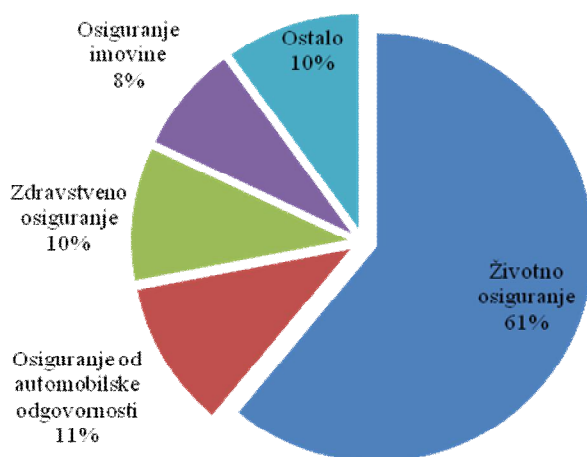
¹⁸ Da bi se ukazao nedostatak kulture i svijesti o osiguranju, koji vlada među građanima Republike Srpske, navodi se sljedeći događaj: Više gradova u Republici Srpskoj početkom decembra 2010. godine zadesile su katastrofalne poplave, u kojima je oko 3.000 domaćinstava poplavljeno, a oštećeni su poljoprivredna zemljišta i poslovni objekti. Načinjene štete, koje se procjenjuju na oko 10 miliona KM, mogle su u potpunosti biti namirene u veoma kratkom roku da su kuće i imovina bili osigurani. Međutim, za osiguranje stambenih objekata i nakon poplava vlada opšta nezainteresovanost. Pojedina domaćinstva i porodice pogođene poplavama i dalje se nalaze “na leđini”, čekajući donacije i pomoć nadležnih organa vlasti. Na primjer: kuća je osigurana na 100.000 KM, osiguranju bi trebalo da se plati samo 1% od te osigurane sume na godišnjem nivou (zavisi od visine tarifa). Osiguravajuća društva stalno apeluju na poljoprivredne proizvođače da pored usjeva osiguraju i svoje kuće i ostalu imovinu, posebno u rizičnim područjima koje su pogodile katastrofalne poplave. Generalno vlada opšta nezainteresovanost za osiguranje kuća i stanova i kupci osiguranja se uglavnom odlučuju za automobilsko osiguranje, prvenstveno zato što je ono obavezno. U državama Evropske Unije preduzimaju se razne mjere da se sva poljoprivredna gazdinstva osiguraju od imovinskih rizika i da se poljoprivrednicima obezbjedi zdravstveno i penzijsko osiguranje. Država stimuliše osnivanje društava za uzajamno osiguranje, finasira preventivne mjere od katastrofalnih rizika (poplave i dr.), preuzima da plati deo premije, deo naknade štete. Ni u ovim zemljama pojedinci se ne bi osiguravali da nema propisa koji na direktan i indirektan način doprinose da sva poljoprivredna domaćinstva budu osigurana od svih rizika.

se pripisuje na kraju svake godine, a isplaćuje se zajedno sa osiguranom sumom. Ipak, prosječna starost osiguranika prilikom ulaska u životno osiguranje je 39 godina.

Određeni broj osoba zbog ličnih razloga ili nemogućnosti plaćanja odustaje od ugovora o životnom osiguranju. Ovu vrstu osiguranja više uplaćuju muškarci nego žene, a bolji je odziv u manjim sredinama nego u velikim gradovima.

Struktura premije u Republici Srpskoj ne bi bila dovoljno jasna da se ne uporedi sa strukturom premije u drugim zemljama. Stoga, u narednom grafikonu se prikazuje struktura ukupnih evropskih premija u 2010. godini:

Grafikon 4: Struktura ukupnih evropskih premija u 2010. godini

Izvor: <http://www.cea.eu/index.php/facts-figures/statistical-publications/european-insurance-in-figures>
„CEA Statistics N°42: European Insurance in Figures“, novembar 2010., str. 10.

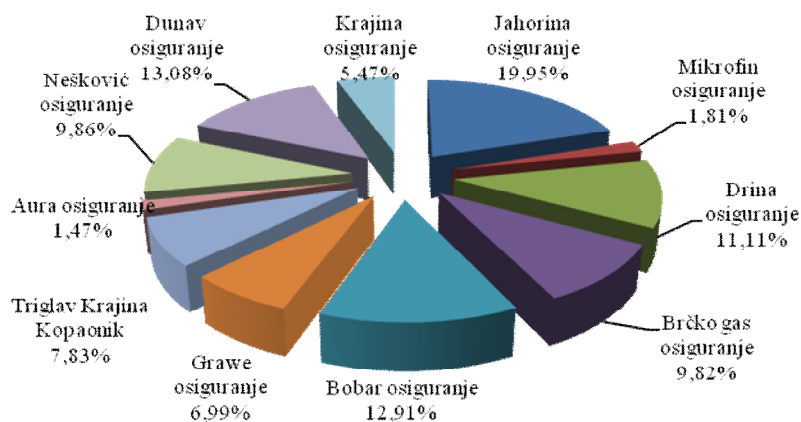
Podaci za 2010. godinu pokazuju da sektor životnog osiguranja predstavlja oko 61% ukupnih premija od 33 evropske zemlje koje su članice CEA¹⁹. Najveći učesnici na tržištu životnog osiguranja u Evropi su Velika Britanija i Francuska, koje imaju udjele od 33% i 25% u ukupnoj premiji. Na tržištu neživotnih osiguranja najveći udio pripada osiguranju od automobilske odgovornosti sa 11% udjela, zatim dobrovoljnom zdravstvenom osiguranju sa 10% udjela, osiguranju imovine sa 8% udjela, a ostalim vrstama neživotnih osiguranja 10% udjela u ukupnom portfelju.

¹⁹ CEA je evropsko udruženje osiguravajućih i reosiguravajućih društava koje okuplja nacionalna osiguravajuća udruženja iz 33 evropske zemlje. Njene članice su: Austrija, Belgija, Bugarska, Hrvatska, Kipar, Češka Republika, Danska, Estonija, Finska, Francuska, Njemačka, Grčka, Mađarska, Island, Irska, Italija, Letonija, Lihtenštajn, Luksemburg, Malta, Holandija, Norveška, Poljska, Portugal, Rumunija, Slovačka, Slovenija, Srbija, Španija, Švedska, Švajcarska, Turska i Velika Britanija (UK).

4.3. Tržišno učešće i koncentracija tržišta

U narednom grafikonu prikazano je tržišno učešće društava za osiguranje u 2010. godini:

Grafikon 5: Učešće društava na tržištu Republike Srpske u 2010. godini

Izvor: Finansijski izvještaji društava

U slijedećem pregledu dat je stepen koncentracije tržišta po peer grupama. U odnosu na 2010/09. godinu desila se promjena u korist društava koja imaju pojedinačno učešće na tržištu od 10% do 15%. Istovremeno došlo je do smanjenja ukupnog tržišnog učešća društava za osiguranje koja ostvaruju premiju preko 15% ukupno ostvarene premije. Ovi podaci pokazuju da se koncentracija smanjuje, odnosno da se povećava konkurencija na tržištu osiguranja Republike Srpske.

Tabela 9: Učešće društava u ukupnoj premiji prema peer grupama

UČEŠĆE	2008.		2009.		2010.	
	Ukupno učešće u %	Broj društava za osiguranje	Ukupno učešće u %	Broj društava za osiguranje	Ukupno učešće u %	Broj društava za osiguranje
do 5 %	2,09%	2	2,72%	2	3,28%	2
5-10%	27,72%	4	37,03%	5	39,66%	5
10-15%	21,61%	2	10,23%	1	37,11%	3
preko 15%	48,58%	3	50,02%	3	19,95%	1

Izvor: „Izveštaj o stanju sektora osiguranja za period 01.01.-31.12.2010. godine“ op. cit., str. 16.

Herfindalh Hirschman-ov indeks predstavlja takođe mjeru koncentracije tržišta i izračunava se kao zbir kvadrata pojedinačnog učešća svakog društva za osiguranje u odnosu na ostvarenu

premiju. Ovaj indeks uzima u obzir relativnu veličinu i raspodjelu društava na tržištu, te ukoliko je tržište monopolističko, postoji i veća tržišna koncentracija, i naravno manja konkurencija. Indeks se povećava ukoliko se smanjuje broj društava učesnika na tržištu, a u isto vrijeme razlika u veličini među njima je sve veća. Ukoliko bi postojalo samo jedno društvo koje se bavi osiguranjem, indeks bi iznosio 10.000 (učešće na tržištu 100%, odnosno indeks je $100 \cdot 100 = 10.000$). U isto vrijeme, ukoliko bi bilo mnogo društava koje se bavi osiguranjem sa srazmjerno niskim učešćem, oko 0% indeks bi bio blizu 0, što bi ukazivalo da na tržištu postoji savršena konkurencija. Ako je Herfindalh Hirschman-ov indeks između 1.000 i 1.800 smatra se da na tržištu postoji umjerena konkurencija, a upravo ovakva umjerena konkurencija karakteriše tržište osiguranja Republike Srpske. Prema Agenciji za osiguranje Republike Srpske Herfindalh Hirschman-ov indeks u 2010. godini iznosi 1.187 poena, što je u odnosu na 2009. godinu manje za 40 poena.

4.4. Obavezna osiguranja

Obavezno osiguranje ili prinudno osiguranje predstavlja osiguranje lica ili imovine na osnovu zakona, nezavisno od volje učesnika u osiguravajućem odnosu.²⁰ Zakonska prinuda u osiguranju prisutna je u svim zemljama, pokrivajući, doduše, srazmjerno mali dio ukupnog osiguranja.

U Republici Srpskoj je zakonom određeno da se obavezno osiguravaju:

- vlasnici, odnosno korisnici motornih vozila od odgovornosti za štete pričinjene trećim licima (osiguranje od automobilske odgovornosti),²¹
- putnici u javnom saobraćaju od posljedica nesrećnog slučaja,²²
- vlasnici odnosno korisnici vazduhoplova od odgovornosti za štetu pričinjenu trećim licima,²³
- vlasnici odnosno korisnici plovila na motorni pogon (pomorskih, riječnih, plovila na unutrašnjim vodama) od odgovornosti za štetu pričinjenu trećim licima,²⁴
- radnici (kolektivno) od posljedica nesrećnog slučaja,²⁵

²⁰ Jeremić Lj. (2010), *Istraživanje tržišta i prodaja osiguranja*, Univerzitet Singidunum, Beograd, str. 192.

²¹ „Zakon o osiguranju od odgovornosti za motorna vozila i ostalim obaveznim osiguranjima od odgovornosti“, Član 3., Sl. glasnik RS br. 102/09

²² Isto, Član 29.

²³ Isto

²⁴ Isto

²⁵ „Zakon o radu“, član 68., Sl. glasnik RS 38/00

- obavezno osiguranje od odgovornosti revizora,
- obavezno osiguranje od odgovornosti od djelatnosti i od profesionalnog nemara brokera u osiguranju.

U narenoj tabeli nalaze se podaci o učešću obaveznog i neobaveznog osiguranja u ukupno obračunatoj premiji za period od 2008-2010. godine:

Tabela 10: Udio obaveznog i neobaveznog osiguranja u ukupno obračunatoj premiji (u KM)

Vrsta osiguranja	2008.	Udio (%)	2009.	Udio (%)	2010.	Udio (%)	Indeks 2010/09
Obavezno	89.988.792,82	76,68	92.424.071,14	77,03	91.634.412	74,74	102,71
Neobavezno	27.372.719,26	23,32	27.556.283,72	22,97	30.973.660	25,26	100,67
Ukupno	117.361.512,08	100,00	119.980.354,86	100,00	122.608.072	100,00	102,23

Izvor: „Izvještaj o stanju sektora osiguranja za period 01.01.-31.12.2010. godine“ op. cit., str. 15.

Iz navede tabele se vidi da je u 2010. godini učeće obaveznih osiguranja bilo 74,74%. To je još jedan podatak koji govori o nerazvijenosti ovog sektora i niskoj svijesti kulture osiguranja. U Republici Srpskoj, kao i u čitavoj BiH, osiguranje se promatra kao trošak koji na svaki način treba izbjeći ili smanjiti na minimum, bez obzira na stvarnu eksponiranost rizika.

Osiguranje od automobilske odgovornosti je daleko najzastupljenija vrsta osiguranja. Kod većine društava za osiguranje ova vrsta osiguranja učestvuje sa 80-90% od ukupno obračunate premije. To predstavlja osnovnu karakteristiku tržišta osiguranja Republike Srpske, što svakako nije za pohvalu.

4.5. Konkurentnost u osiguranju od automobilske odgovornosti

Kao mobilno saobraćajno sredstvo, sa sve većim performansama iz godine u godinu automobil postaje i opasno sredstvo čije korištenje prate saobraćajni udesi, žrtve, povrede, materijalne štete nerijetko širokih razmjera. Od posljedica takvih događaja društvo je nalazilo razne vidove zaštite, a jedna od najviše primjenljivih je osiguranje. Premija osiguranja je ostala na nivou iz 1998. godine, međutim Udruženje osiguravača Republike Srpske je pokrenulo inicijativu da se povećaju premije osiguranja od automobilske odgovornosti zbog toga što su automobili danas veće vrijednosti, veće štete, pa samim tim su neophodne i veće

premije za pokrivanje rizika. Tokom 2011. godine će se početi primjenjivati povećane tarife osiguranja od automobilske odgovornosti.

Pošto je osiguranje od automobilske odgovornosti u većini zemalja svijeta, uključujući i entitete Bosne i Hercegovine, najmasovnije, iz tog razloga najveća je i borba između osiguravajućih društava za dio kolača u toj grani osiguranja, koji kod većine društava predstavlja osnovu poslovanja. Većina osiguravajućih društava bave se isključivo osiguranjem automobilske odgovornosti, gdje njihov portfelj čini oko 80-90% te vrste osiguranja. Na tom polju je i najveća nelojalna konkurencija.

Stanje na tržištu osiguranja Republike Srpske je alarmantno, jer nelojalna konkurencija nelegalno snižava premije u oblasti obaveznog osiguranja od odgovornosti za motorna vozila, što dovodi u opasnost urušavanje cijelog sistema osiguranja u Republici Srpskoj.

Nepoštovanje odredbi premijskog sistema podrazumijeva plaćanje premije osiguranja od automobilske odgovornosti na rate, vraćanje u gotovini, isplaćivanje enormno visokih provizijskih stopa za zastupnike, plaćanje troškova tehničkih pregleda za osiguranike, vraćanje premije kroz gorivo, besplatne servise i slične radnje.

Osiguravajuća društva ističu da je potrebno sankcionisati nelojalnu konkurenciju jer njihov rad nije ekonomski opravdan i jer se novac izdvaja iz tehničke premije i na teret kapitala, umjesto da se koristi kao rezerva za štete.

Ako se ima u vidu da su u 2010. godini društva sa sjedištem u Republici Srpskoj ostvarila premiju osiguranja od automobilske odgovornosti od 84.611.974 KM i da su na ime povrata premije vratile iznos od 20% do 30% od ukupno ostvarene premije, onda dolazimo do cifre od 17 do 21 milion KM godišnje koji se slio u privatne džepove, a koji su društva mogla da ulože u hartije od vrijednosti čiji je emitent Republika Srpska i time da poprave strukturu ulaganja sredstava tehničkih rezervi.²⁶

Nelojalna konkurencija i nepoštovanje premijskog sistema dovode do toga da se kod društava za osiguranje pogoršava likvidnost i ažurnost u rješavanju odštetnih zahtjeva, da tehničke rezerve nisu dovoljne i da su bez adekvatnog pokrića, i dovode do pogoršanja osnovnih pokazatelja poslovanja.

Prevare u osiguranju od automobilske odgovornosti počinju prije nego što se šteta i dogodi, i to od vozača koji plaćaju polise za svoja vozila, a koji su prvi u lancu biznisa osiguranja.

²⁶ <http://www.capital.ba> - od ponedjeljka 22. avgusta 2011. god.

Naime, u Republici Srpskoj, ali i na području cijele BiH, osiguravajuća društva mogu, zahvaljujući premijskom sistemu, vozačima dati popust do 50% na polisu osiguranja. S tim da ukoliko u toku prve godine ne naprave štetu, dobijaju deset posto, sljedeće još deset itd. do propisanog limita. Međutim, već je postala opšta praksa da se i vozačima koji prvi put registruju vozila, kao i onima koji su u prethodnoj godini napravili jednu ili možda tri štete, daje taj popust. Ovom praksom se nažalost kažnjavaju savjesni vozači, a nagrađuju loši.

Agencija za osiguranje Republike Srpske bi trebala da sankcioniše nelojalnu konkurenciju, ne samo u smislu poštovanja bonus-malu sistema, nego i sankcionisanja svih vidova popusta datih osiguranicima.

U zemljama Evropske Unije premija se slobodno utvrđuje, ali je kontrola poslovanja na visokom nivou tako da se obezbjeđuje sigurnost u poslovanju. Nelojalna konkurencija se ne spriječava kontrolom tarife već dobrim nadzorom i sankcijama zbog nepravilnosti u radu društava.

Osim nelojalne konkurencije, kao problemi u industriji osiguranja u Republici Srpskoj, kao i čitavoj državi BiH, prisutan je i stalni porast krađe auta, te prevare kod isplate šteta. Veliki problem predstavljaju i neosigurana vozila kojih je, prema procjenama, 12% od ukupnog broja, a svakim danom ih je sve više. Razlog povećanja broja neosiguranih vozila je ekonomska kriza koja je donijela velike probleme.

4.6. Stepen razvijenosti tržišta osiguranja

Najznačajniji pokazatelji razvijenosti tržišta u Evropi, Republici Srpskoj i zemljama u regionu su penetracija i gustina osiguranja. Dok penetracija osiguranja mjeri učešće premije osiguranja u bruto domaćem proizvodu, gustina osiguranja predstavlja premiju osiguranja po glavi stanovnika i ujedno je pokazatelj platežno sposobne tražnje.

Uporedni podaci o vrijednosti gustine osiguranja i tržišne penetracije osiguranja u zemljama Evropske Unije, Republike Srpske (BiH) i odabranim zemljama u okruženju predstavljeni su u sljedećoj tabeli:

Tabela 11: Komparativni indikatori za određene evropske države i BiH (2007-2009)

Zemlja		2007.		2008.		2009.	
		Penetracija osiguranja (% BDP)	Gustina osiguranja (USD)	Penetracija osiguranja (% BDP)	Gustina osiguranja (USD)	Penetracija osiguranja (% BDP)	Gustina osiguranja (USD)
BiH	Republika Srpska	1,43	51	1,39	61	1,46	59
	Federacija	2,16	73	2,15	88	2,23	84
Srbija		1,80	103	1,90	126	1,80	108
Hrvatska		3,30	370	3,20	431	2,90	402
Slovenija		5,70	1.294	5,40	1.484	6,00	1.420
Austrija		5,80	2.650	5,80	2.866	6,00	2.743
Poljska		3,70	411	4,60	643	3,80	430
Rusija		2,40	209	2,30	274	2,50	281
Turska		1,70	110	1,20	116	1,30	105
Češka Republika		3,70	631	3,50	804	3,90	723
Ukrajina		2,70	75	2,50	94	2,10	57
Švedska		7,40	3.705	7,60	3.996	8,20	3.540
Švajcarska		10,30	5.740	9,90	6.379	9,80	6.258
Bugarska		2,70	139	2,70	179	2,50	158
Španija		5,20	1.699	5,40	1.909	5,70	1.802
Njemačka		6,60	2.662	6,60	2.919	7,00	2.878
Francuska		10,33	4.170	9,36	4.194	10,40	4.269
Velika Britanija		15,70	7.113	15,70	6.858	12,90	4.579
Grčka		1,90	538	1,90	594	2,00	582
Rumunija		1,80	135	1,80	165	1,80	136
Mađarska		3,50	492	3,10	501	3,10	398

Izvori: <http://www.swissre.com> - „World insurance in 2009“, Sigma No 2/2010, Swiss Re, „Statistika tržišta osiguranja u Bosni i Hercegovini, godišnji izvještaj 2009.“, op. cit. str. 31.

Tržište osiguranja u Republici Srpskoj je nerazvijeno i nalazi se znatno ispod prosjeka zemalja članica Evropske Unije, ali i država u regionu što pokazuje komparativna analiza podataka iz predhodne tabele. Niska vrijednost indikatora penetracije u Republici Srpskoj posljedica je niskog nivoa bruto domaće vrijednosti po glavi stanovnika. Naime, između premije osiguranja i bruto domaćeg proizvoda postoji direktna korelacija: sa porastom bruto

domaćeg proizvoda po glavi stanovnika poveća se i premija osiguranja (znatno brže nego što raste bruto domaći proizvod) i obrnuto, sa smanjenjem bruto domaćeg proizvoda po glavi stanovnika pada nivo premije osiguranja.

Prema gustini osiguranja (premija po glavi stanovnika) tržište osiguranja Republike Srpske drastično zaostaje u odnosu na druge Evropske zemlje. Podaci takođe pokazuju da ne postoje značajne promjene u učešću premije osiguranja Republike Srpske u BDP, skoro da ne bilježi porast poslednjih godina. Čak šta više, ili pada ili bilježi stagnaciju. Međutim, treba imati u vidu da među novim članicama EU, samo kod nekoliko njih (Češka Republika, Slovenija i Mađarska), premija osiguranja prelazi 3%. Gustina osiguranja se povećava, ali i dalje značajno zaostaje za osalim zemljama u tranziciji. Kada se ovi podaci uporede sa zemljama iz okruženja i nekim drugim evropskim zemljama onda se dobija poražavajuća istina, a to je da građani Republike Srpske troše najmanje novca na osiguranje u poređenju sa ostatkom Europe.

Treba naglasiti da visoka gustina osiguranja i povećana svijest stanovništva o osiguranju znači i manje potencijala za porast premija u prestojećim godinama. Imajući u vidu ovu činjenicu može se zaključiti da Republika Srpska, budući da ima najmanju gustinu osiguranja u regionu, a među najnižima u Evropi, ima veliki potencijal za razvoj djelatnosti osiguranja u budućnosti.

5. ZAHTEJEVI ZA NAKNADU IZ OSIGURANJA

Zahtjev za naknadu iz osiguranja je, u suštini, zahtjev koji ugovarač osiguranja, osiguranik, korisnik osiguranja ili treće lice upućuje osiguravajućem društvu (osiguravaču) posle nastalog osiguranog slučaja (štete) radi ostvarenja prava na naknadu.

Pozicija osiguravajućih društava na tržištu i njihova konkurentska prednost, ne zavise samo od visine obračunate premije. Ona značajno zavisi od postupanja osiguravajućeg društva prema ovim zahtjevima osiguranika, odnosno od efikasnosti u rješavanju i efikasnosti u isplati istih.

Upravljanje zahtjevima za naknadu iz osiguranja je pitanje koje je od suštinske važnosti za zaštitu osiguranika. Naknada osiguraniku jedna je od osnovnih funkcija osiguranja i predstavlja osnovni razlog za zaključivanje ugovora o osiguranju. Sa aspekta osiguravajućeg

društva, ono je ključni faktor koji određuje imidž nekog osiguravajućeg društva, a samim tim i njegovu konkurentnost na tržištu, jer se na taj način pokazuje odnos tog društva prema osiguranicima. Isplata naknada iz osiguranja je glavna obaveza osiguravajućeg društva, bez koje nema ni osiguranja. I pored toga što je ugovorna i zakonska obaveza osiguravajućeg društva isplata naknada, veoma je važno na koji način društvo pristupa, i uopšte kakav ima odnos prema osiguraniku po nastanku osiguranog slučaja.²⁷

Primjena novih informacionih tehnologija omogućava brže, tačnije i konzistentnije upravljanje ovim zahtjevima što, sa druge strane, omogućava podizanje nivoa kvaliteta pružanja usluga osiguravajućim društvima na jedan mnogo viši nivo.

Većina zaposlenih u osiguravajućim društvima u Republici Srpskoj koja, konkretno, rade na obradi zahtjeva za naknadu iz osiguranja (procjenitelji i likvidatori šteta osiguranja od automobilske odgovornosti) su većinom samo srednje stručne spreme, sa prosječnom neto platom oko 700 KM, što je ispod prosječne plate u Republici Srpskoj, koja je u 2010. godini iznosila 784 KM. S toga, neophodno je stalno podizanje motivacije kod zaposlenih radnika koji rade na obradi šteta u osiguravajućim društvima u cilju blagovremenog, objektivnog i poslovnog pristupa razrešavanju problema u svim fazama obrade šteta, počev od prijave zahtjeva do njegove isplate.

U nastavku se daje tabela koja prikazuje broj isplaćenih i iznos isplaćenih naknada iz osiguranja od 2007-2010. godine prema vrstama osiguranja, kako za životno tako i za neživotno osiguranje:

Tabela 12: Broj isplaćenih i iznos isplaćenih naknada iz osiguranja prema vrstama osiguranja

VRSTA OSIGURANJA	Broj isplaćenih naknada				Iznos isplaćenih naknada u KM			
	2007.	2008.	2009.	2010.	2007.	2008.	2009.	2010.
Dodatna osiguranja uz osiguranje života	56	56	88	5	111.385	125.655	247.211	5.545
Druge vrste životnih osiguranja	-	-	-	128	-	-	-	368.649
Životno osiguranje	164	114	303	468	381.819	381.580	680.625	1.078.006
Zdravstveno osiguranje	95	113	158	247	66.566	81.855	90.297	179.118
Osiguranje vozila koje se kreću po kopnu osim šinskih	1.153	1.959	2.290	2.827	3.016.470	4.497.325	4.986.030	6.384.814
Osiguranje imovine od požara i prirodnih sila	205	310	129	155	488.039	789.490	482.746	1.549.236

²⁷ Vujović R. (2009), *Upravljanje rizicima i osiguranje*, Univerzitet Singidunum, Beograd, str. 617.

Osiguranje kredita	-	-	-	2	-	-	-	5.588
Osiguranje nezgode	3.736	5.138	4.737	4.941	2.801.859	4.137.010	3.491.084	3.218.038
Osiguranje od građanske odgovornosti za vazduhoplove	6	65	-	-	40.934	425.766	-	-
Osiguranje od odgovornosti za motorna vozila	7.522	9.559	8.481	8.160	23.047.583	28.955.433	28.760.918	27.769.211
Osiguranje od opšte građanske odgovornosti	13	24	26	35	5.939	8.963	10.563	12.218
Osiguranje ostalih šteta na imovini	575	1.281	1.060	837	783.227	1.212.755	1.551.757	1.749.896
Osiguranje robe u prevozu	190	279	192	213	19.355	27.922	34.844	13.037
Rente	-	-	-	18	-	-	35.000	54.814
UKUPNO ŽIVOTNA OSIGURANJA²⁸	220	170	391	619	493.204	507.234	962.835	1.507.014
UKUPNO NEŽIVOTNA OSIGURANJA	13.579	18.732	17.073	17.417	30.381.679	40.136.509	39.408.239	40.881.155

Izvor: <http://www.azors.rs.ba/azors/podaci.html> - Agencija za osiguranje RS (Štete-kumulativni podaci)

U nastavku se daju osnovni podaci u vezi sa rješavanjem i isplatom zahtjeva za naknadu iz osiguranja, posebno za životno i neživotno osiguranje.

5.1. Zahtjevi za naknadu po osnovu životnih osiguranja²⁹

Na dan 31.12.2010. godine kod životnih osiguranja, evidentirano je 66 neriješena (rezervisana) zahtjeva za naknadu, što uz 605 zahtjeva prijavljena u toku godine ukupno čini 671 zahtjeva u 2010 godini. Od ukupnog broja zahtjeva pozitivno je riješeno 601, dok je 23 odbijeno, odnosno riješeno negativno.³⁰

Saglasno navedenom, stopa efikasnosti u rješavanju zahtjeva za naknadu po osnovu životnog osiguranja, posmatrana kao odnos broja ukupno riješenih (uključujući i odbijene zahtjeve, kao negativno riješene) i broja ukupno evidentiranih zahtjeva u 2010. godini iznosila je 92,99%³¹,

²⁸ Ukupna životna osiguranja iz tabele 12 su: dodatna osiguranja uz osiguranje života, druge vrste životnih osiguranja, životno osiguranje i rente. Ostale vrste osiguranja iz tabele 12 spadaju u neživotna osiguranja.

²⁹ U praksi se sreće naziv „odštetni zahtjevi životnih osiguranja“, međutim to je pogrešan pristup. Zahtjevi po osnovu životnih osiguranja nisu odštetni zahtjevi, jer nema u tim osiguranjima „štete“. Naziv „odštetni zahtjev“ je mjerodavan kod neživotnih osiguranja, odnosno kod osiguranja imovine.

³⁰ „Izveštaj o stanju sektora osiguranja za period 01.01.-31.12.2010. godine“ op. cit., str. 17.

³¹ Isto

u 2009. godini 86,60%³², u 2008. godini 81,22%³³, u 2007. godini 89,64%³⁴, a u 2006. godini 86,30%³⁵.

Vrijednost 601 pozitivno riješenog zahtjeva iznosila je 1.452.200 KM i svi su do 31.12.2010. godine isplaćeni, odnosno stopa efikasnosti u isplati zahtjeva za naknadu po osnovu životnih osiguranja u 2010. godini je iznosila 100%³⁶, isto kao i u 2009., 2008. i 2007. godini.

5.2. Odštetni zahtjevi kod neživotnih osiguranja

Kod neživotnih osiguranja na dan 31.12.2010. godine Agencija za osiguranje evidentirala je 3.903 neriješena (rezervisana) odštetna zahtjeva, pa je uz 20.049 odštetna zahtjeva prijavljena u toku 2010. godine bilo ukupno 23.952 odštetna zahtjeva, što je povećanje u odnosu na 2009. godinu od 3,76%.

U narednim tabelama su dati uporedni podaci za period od 2008-2010. godine, a koji pokazuju rješavanje i isplatu odštetnih zahtjeva kod neživotnog osiguranja.

Tabela 13: Broj odštetnih zahtjeva kod neživotnog osiguranja

Odštetni zahtjevi (neživotno osiguranje)	2008.	2009.	2010.	Indeks 2010/09
Prijavljeno odštetnih zahtjeva	19.724	19.292	20.049	103,92
Neriješeni (rezervisani) odštetni zahtjevi na početku godine	4.247	3.792	3.903	102,93
Ukupno odštetnih zahtjeva	23.971	23.084	23.952	103,76

Izvori: Finansijski izvještaji društava, Agencija za osiguranje RS

Stopa efikasnosti u rješavanju odštetnih zahtjeva kao odnos broja ukupno riješenih (uključujući i odbijene zahtjeve, kao negativno riješene) i broja ukupno evidentiranih odštetnih zahtjeva za neživotno osiguranje prikazana je u sljedećoj tabeli:

³² <http://www.azors.rs.ba> - „Izvještaj o stanju sektora osiguranja za period 01.01.-31.12.2009. godine“ Agencija za osiguranje Republike Srpske, str. 19.

³³ <http://www.azors.rs.ba> - „Izvještaj o stanju sektora osiguranja za period 01.01.-31.12.2008. godine“ Agencija za osiguranje Republike Srpske, str. 24.

³⁴ <http://www.azors.rs.ba> - „Izvještaj o stanju sektora osiguranja za period 01.01.-31.12.2007. godine“ Agencija za osiguranje Republike Srpske, str. 19.

³⁵ Isto

³⁶ „Izvještaj o stanju sektora osiguranja za period 01.01.-31.12.2010. godine“ op. cit., str. 17.

Tabela 14: Stopa efikasnosti u rješavanju odštetnih zahtjeva kod neživotnog osiguranja

Odštetni zahtjevi (neživotno osiguranje)			2008.	2009.	2010.	Indeks 2010/09
Ukupno riješeni odštetni zahtjevi	Pozitivno riješeni	1	17.959	17.257	17.476	101,27
	Odbijeni	2	2.397	1.938	2.178	112,38
Ukupno odštetnih zahtjeva		3	23.971	23.084	23.952	103,76
Stopa efikasnosti u rješavanju odštetnih zahtjeva		4 = (1+2) / 3	84,92%	83,15%	82,06%	

Izvor: Finansijski izvještaji društava

U 2010. godini osiguranicima je po osnovu pozitivno riješenih odštetnih zahtjeva isplaćeno 40.935.970 KM, što u odnosu na 2009. godinu, kada je ukupna suma isplaćenih odštetnih zahtjeva iznosila 39.443.239 KM, predstavlja povećanje od 3,78%.³⁷

Prosječna stopa efikasnosti u isplati odštetnih zahtjeva, posmatrana kao odnos broja isplaćenih i ukupnog broja pozitivno riješenih zahtjeva prikazana je u sljedećoj tabeli.

Tabela 15: Stopa efikasnosti u isplati odštetnih zahtjeva kod neživotnog osiguranja

Odštetni zahtjevi (neživotno osiguranje)			2008.	2009.	2010.	Indeks 2010/09
Ukupno pozitivno riješeni odštetni zahtjevi	Neisplaćeni odštetni zahtjevi prenijeti iz predhodnog perioda	1	959	186	340	182,80
	Pozitivno riješeni u tekućem periodu	2	17.959	17.257	17.476	101,27
Ukupno isplaćeni odštetni zahtjevi		3	18.732	17.073	17.435	102,12
Stopa efikasnosti u isplati odštetnih zahtjeva		4 = 3 / (1+2)	99,02%	97,88%	97,86%	

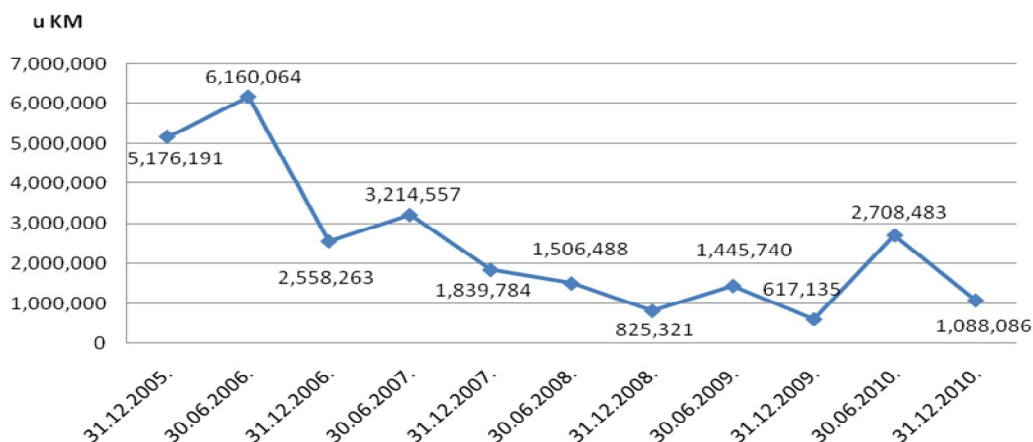
Izvor: Finansijski izvještaji društava

Potrebno je naglasiti da je od početka rada Agencije za osiguranje u aprilu 2006. godine, i od tada zatečenog iznosa od preko 6.000.000 KM neisplaćenih zahtjeva za naknadu iz osiguranja, stanje do danas se značajno promijenjeno i poboljšalo, te iznos ukupno neisplaćenih, a riješenih zahtjeva na dan 31.12.2010. iznosi 1.088.086 KM. S obzirom na trend, za očekivati je da u narednom periodu Agencija za osiguranje insistira na rješavanju i isplati zahtjeva za naknadu iz osiguranja u skladu sa propisima.

³⁷ „Izvještaj o stanju sektora osiguranja za period 01.01.-31.12.2010. godine“ op. cit., str. 18.

U cilju sagledavanja stanja rješavanja i isplate odštetnih zahtjeva na tržištu osiguranja u Republici Srpskoj, u narednom grafičkom prikazu je predstavljeno kretanje vrijednosti riješenih, a neisplaćenih odštetnih zahtjeva za period od 2005-2010. godine:

Grafikon 6: Neisplaćeni zahtjevi za naknadu iz osiguranja (2005-2010)

Izvor: Finansijski izvještaji društava

U narednoj tabeli se daje pregled stopa efikasnosti u rješavanju i isplati zahtjeva za naknadu iz osiguranja, po društvima za osiguranje:

Tabela 16: Stopa efikasnosti u rješavanju i isplati zahtjeva za naknadu iz osiguranja društava

Društvo za osiguranje	Stopa efikasnosti u rješavanju odštetnih zahtjeva			Stopa efikasnosti u isplati odštetnih zahtjeva		
	2008.	2009.	2010.	2008.	2009.	2010.
Bobar osiguranje A.D.	80,98%	82,36%	80,48%	97,34%	92,35%	90,67%
Brčko gas osiguranje D.D.	87,27%	85,59%	84,92%	100,00%	100,00%	100,00%
Grawe osiguranje A.D.	81,22%	86,60%	92,88%	100,00%	100,00%	100,00%
Drina osiguranje A.D.	80,81%	83,76%	86,13%	100,00%	100,00%	100,00%
Jahorina osiguranje A.D.	85,05%	83,50%	78,61%	99,95%	99,80%	99,39%
Dunav osiguranje A.D.	91,95%	88,49%	89,02%	100,00%	100,00%	100,00%
Krajina osiguranje A.D.	90,42%	88,88%	73,82%	99,30%	98,22%	99,68%
Mikrofin osiguranje A.D.	72,22%	91,32%	96,20%	100,00%	100,00%	100,00%
Nešković osiguranje A.D.	81,50%	80,08%	79,52%	99,94%	100,00%	99,86%
Osiguranje Aura A.D.	92,06%	92,41%	78,90%	96,23%	83,76%	99,39%
Triglav Krajina Kopaonik A.D.O.	76,93%	75,38%	81,77%	95,72%	96,94%	97,01%
UKUPNO	84,92%	83,15%	82,06%	99,02%	97,88%	97,86%

Izvor: Finansijski izvještaji društava

Stope efikasnosti u rješavanju i isplati zahtjeva za naknadu iz osiguranj su u blagom padu, ali i dalje imaju visok procenat uspješnosti (naročito stopa efikasnosti u isplati).

Posmatrajući 2010. godinu, a na osnovu prikazane tabele, mogu se zapaziti društva koja su lideri na tržištu osiguranja po efikasnosti u obradi i isplati zahtjeva za naknadu iz osiguranja. To su: Brčko-gas osiguranje D.D., Grawe osiguranje A.D., Drina osiguranje A.D., Dunav osiguranje A.D. i Mikrofin osiguranje A.D..

Posmatrajući visinu ostvarene premije u 2010. godini, tri društva za osiguranje su se izdvojila u vrhu: Jahorina osiguranje A.D., Dunav osiguranje A.D. i Bobar osiguranje A.D..

Kao što je na početku ove glave iznešeno, da bi neko društvo bilo lider na tržištu osiguranja ono mora da ima veliko učešće u ukupno ostavrenoj premiji kao i visok procenat efikasnosti u rješavanju i isplati zahtjeva za naknadu iz osiguranja. Uzimajući u obzir navedene parametre koji utiču na poziciju društva na tržištu, može se zaključiti da su lideri na tržištu osiguranja Republike Srpske Jahorina osiguranje A.D. i Dunav osiguranje A.D., dok je ubjedljivi lider na tržištu dobrovoljnih osiguranja (životno osiguranje) u Republici Srpskoj Grawe osiguranje A.D.

6. BILANSNA STRUKTURA

Osnovni finansijski izvještaji osiguravajućih društava su, kao i kod drugih kompanija: bilans stanja i bilans uspjeha. Sadržina pojedinih finansijskih izvještaja osiguravajućih društava je specifična u odnosu na sadržinu istih kod drugih kompanija. Ta specifičnost se najbolje sagledava putem analize sadržine pojedinih njihovih finansijskih izvještaja.

U Republici Srpskoj se primjenjuje nacionalno zakonodavstvo u koga su ugrađena pravila Direktive Savjeta EU 91/674/EEC³⁸ (donešena u decembru 1991.) koja se odnosi na godišnje finansijske izvještaje društava za osiguranje. U Direktivi je prikazan precizan raspored bilansnih pozicija, gdje postoje posebne odredbe koje se odnose na određene bilansne stavke. Na primjer, precizan raspored stavki dobitka ili gubitaka, bruto premija je podjeljena prema kategorijama itd.

³⁸ Više o ovoj Direktivi na:

http://europa.eu/legislation_summaries/internal_market/single_market_services/financial_services_insurance/l24022a_en.htm

6.1. Bilans stanja

Račun bilansa stanja pokazuje stanje imovine osiguravajuće kompanije (aktiva), te kapitala i obaveza (pasiva) na početku i na kraju obračunskog perioda. Bitno se razlikuje od strukture aktive i izvora finansiranja drugih kompanija.³⁹ Te razlike proizilaze iz razlika u karakteru poslovanja jednih i drugih. Za bilans stanja osiguravajućih kompanija je karakteristično:⁴⁰

- Značajno učešće investicija u strukturi aktive, jer su one bitni „institucionalni“ investitori na finansijskom tržištu (raznovrsna je struktura investicionog portfolija).
- Značajno učešće obaveza prema osiguranicima u strukturi pasive. Dvije značajne pozicije pasive su: nezarađena premija i neisplaćeni odštetni zahtjevi. Nezarađena premija je dio naplaćene premije koja je prihod budućeg obračunskog perioda. Neisplaćeni odštetni zahtjevi (nelikvidirane naknade iz osiguranja) su neisplaćeni procijenjeni troškovi nastalih šteta (obeštećenja) u tekućem obračunskom periodu, koji će se isplatiti u budućem obračunskom periodu.

U nastavku se daje skraćena šema zbirnog bilansa stanja za sva društva u Republici Srpskoj:

Tabela 17: **Aktiva** bilansa stanja (u KM) – ukupno za sva društva

A K T I V A	31.12.2009. godina		31.12.2010. godina		Indeks 2010/09
	Iznos	%	Iznos	%	
A. STALNA IMOVINA (I + II + III + IV)	146.785.420	65,83	163.567.397	66,72	111,43
I Nematerijalna ulaganja	2.832.834	1,27	2.152.008	0,88	75,97
II Nekretnine, investicione nekretnine, postrojenja, oprema i ostala sredstva (1+2+3)	66.275.829	29,72	78.109.372	31,86	117,85
1. Zemljište, građevinski objekti, postrojenja i oprema	43.514.530	19,52	47.644.808	19,43	109,49
2. Investicione nekretnine	20.309.827	9,11	27.393.519	11,17	134,88
3. Ostala sredstva u pripremi i ostala osnovna sredstva	2.451.472	1,10	3.071.045	1,25	125,27
III Dugoročni finansijski plasmani (1+2)	77.647.080	34,82	83.046.578	33,87	106,95
1. Učešće u kapitalu zavisnih, pridruženih i ostalih pravnih lica	5.293.568	2,37	3.670.353	1,50	69,34
2. Ostali dugoročni finansijski plasmani	72.353.512	32,45	72.503.589	32,05	109,71
IV Odložena poreska sredstva	29.677	0,01	256.439	0,10	864,10

³⁹ Lukić R. (2010), *Računovodstvo osiguravajućih kompanija*, Ekonomski fakultet Univerziteta Beograd, str. 65.

⁴⁰ Isto

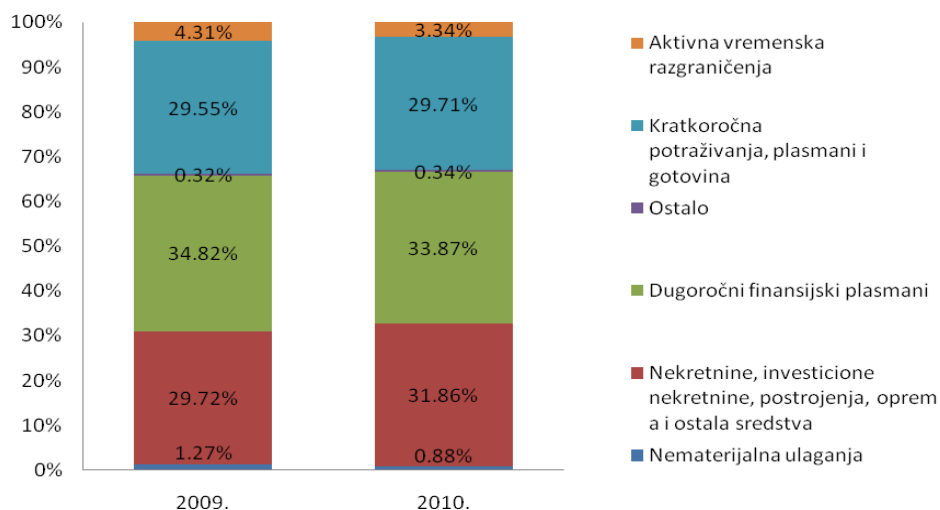
B. TEKUĆA IMOVINA (I + II + III)	76.183.137	34,17	81.595.912	33,28	107,10
I Zalihe, stalna sredstva i sredstva obustavljenog poslovanja namijenjena prodaji	691.175	0,31	524.679	0,21	75,91
II Kratkoročna potraživanja, plasmani i gotovina	65.878.298	29,55	72.826.241	29,71	110,55
1. Potraživanja po osnovu premije, učešća u naknadi šteta i ostali kupci	8.339.275	3,74	7.763.314	3,17	93,09
2. Ostala potraživanja	7.788.198	3,49	9.463.758	3,86	121,51
3. Kratkoročni finansijski plasmani	45.215.773	20,28	42.879.574	17,49	94,83
4. Gotovina	4.535.052	2,03	12.718.355	5,19	280,45
5. Porez na dodatu vrijednost	0		1.240		
III Aktivna vremenska razgraničenja	9.613.664	4,31	8.184.899	3,34	85,14
C. POSLOVNA AKTIVA (A + B)	222.968.557	100,00	245.160.309	100,00	109,95
D. VANBILANSNA AKTIVA	10.514.066		4.770.211		45,37
E. UKUPNA AKTIVA (C + D)	233.482.623		249.930.520		107,04

Izvori: Bilansi stanja društava, Agencija za osiguranje RS

Vrijednost poslovne aktive društava za osiguranje u Republici Srpskoj sa stanjem na dan 31.12.2010. godine iznosila je 245.160.309 KM i u odnosu na vrijednost poslovne aktive sa stanjem na dan 31.12.2009. godine uvećana je za 9,95%. Indeks rasta poslovne aktive 2009/08 je 6,74% što znači da postoji trenda rasta i razvoja.

U narenom grafičkom prikazu je predstavljena struktura aktive za period 2009. i 2010. godine:

Grafikon 7: Struktura aktive društava za osiguranje

Izvori: Bilansi stanja društava, Agencija za osiguranje RS

Iz navedene skraćene šeme i grafičkog prikaza bilansa vidljivo je da strukturu poslovne aktive u 2010. godini čine: stalna imovina sa učešćem od 66,72% i tekuća imovina sa 33,28%. U strukturu poslovne aktive u odnosu na 2009. godinu došlo je do povećanja nominalne vrijednosti stalne imovine za 11,43% i tekuće imovine za 7,10%. Procenat učešća stalne imovine porastao je za 0,89% na teret tekuće imovine.

Značajno je napomenuti da je pozicija aktivnih vremenskih razgraničenja u 2010. godini smanjena u odnosu na 2009. godinu za 14,86%, što predstavlja pozitivnu promjenu s obzirom da se radi o odgođenom trošku.

Pozitivnu promjenu predstavlja i postepeno smanjenje pozicije „Učešće u kapitalu zavisnih, pridruženih i ostalih pravnih lica“, jer je to bio jedan od načina odlivanja velikog dijela sredstava društava za osiguranje u poslednjih nekoliko godina.

Vanbilansna, kako aktiva, tako i pasiva, odnosi se na državnu imovinu koju koristi Jahorina osiguranje A.D. i otpisana potraživanja Triglav Krajina Kopaonik osiguranja A.D.O. Vanbilansna aktiva, odnosno pasiva, u 2010. godini je smanjena za 54,63% u odnosu na 2009. godinu zbog:⁴¹

- preknjižavanja šteta nastalih do 1992. godine, a koje su do sada vođenje u vanbilansnoj evidenciji kod Krajina osiguranja A.D., čime su obaveze ovog društva iskazane realnije u finansijskim izvještajima,
- isknjižavanje nekretnina koje su iskazane u bilansnoj poziciji vlastitih građevinskih objekata ili investicionih nekretnina, nakon izvršenog usaglašavanja dokumentacije u zemljišnim knjigama sa knjigovodstvenom evidencijom kod Jahorine osiguranja A.D.,
- preknjižavanja potraživanja iz bilansne u vanbilansnu evidenciju nakon otpisa, kod Triglav Krajina Kopaonik A.D.O.

U narednom pregledu je dat uporedni prikaz agregatnih pozicija pasive bilansa stanja na nivou sektora za period 2009. i 2010. godine:

⁴¹ „Izvještaj o stanju sektora osiguranja za period 01.01.-31.12.2010. godine“ op. cit., str. 22.

Tabela 18: **Pasiva** bilansa stanja (u KM) - ukupno za sva društva

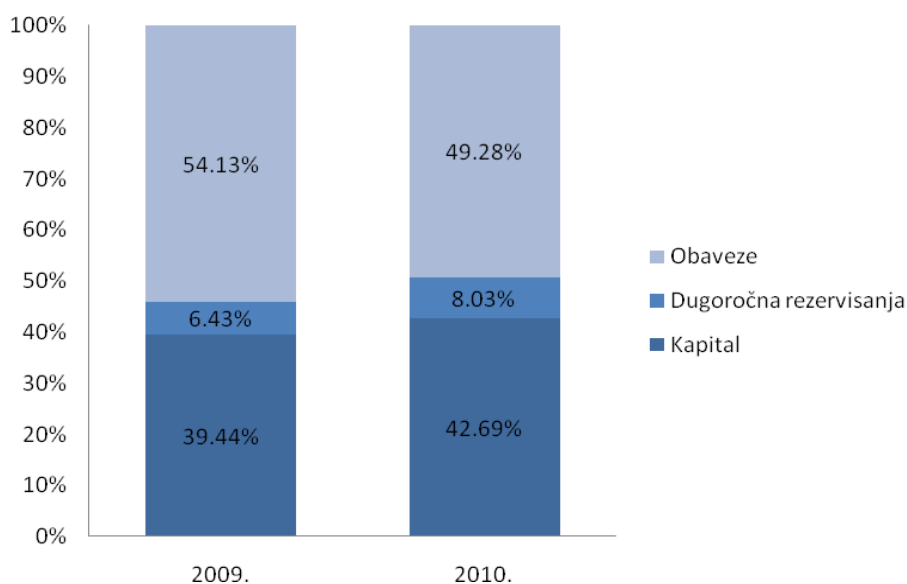
P A S I V A	31.12.2009. godina		31.12.2010. godina		Indeks 2010/09
	Iznos	%	Iznos	%	
A. KAPITAL	87.942.182	39,44	104.657.997	42,69	119,01
1. Osnovni kapital	86.574.048	38,83	90.424.548	36,88	104,45
2. Emisiona premija	851.400	0,38	851.400	0,35	100,00
3. Rezerve iz dobitka	8.259.053	3,70	4.071.183	1,66	49,29
4. Revalorizacije rezerve	7.374.262	3,31	8.433.908	3,44	114,37
5. Nerealizovani dobitci po osnovu finansijskih sredstava raspoloživih za prodaju	4.922.542	2,21	5.289.652	2,16	107,46
6. Nerealizovani gubici po osnovu finansijskih sredstava raspoloživih za prodaju	1.495.724	0,67	1.578.646	0,64	105,54
7. Neraspoređeni dobitak (8+9)	10.573.395	4,74	17.193.204	7,01	162,61
8. Neraspoređeni dobitak ranijih godina	2.227.079	1,02	1.418.405	0,58	62,29
9. Neraspoređeni dobitak ove godine	8.296.316	3,72	15.774.799	6,43	190,14
10. Gubitak do visine kapitala (11+12)	29.116.794	13,06	20.027.252	8,17	68,78
11. Gubitak ranijih godina	21.238.078	9,53	17.185.401	7,01	80,92
12. Gubitak tekuće godine	7.878.707	3,53	2.841.851	1,16	36,07
B. DUGOROČNA REZERVISANJA	14.334.013	6,43	19.681.156	8,03	137,30
C. OBAVEZE (1+2)	120.692.361	54,13	120.821.157	49,28	100,11
1. Dugoročne obaveze	8.542.010	3,83	749.550	0,31	8,77
2. Kratkoročne obaveze i PVR	112.150.351	50,30	120.071.607	48,98	107,06
2.1. Prenosna premija (životno osiguranje)	2.849.517	1,28	3.002.613	1,22	105,37
2.2. Prenosna premija (neživotno osiguranje)	55.846.812	25,05	57.024.902	23,26	102,11
2.3. Rezervisane štete (životno osiguranje)	199.794	0,09	189.376	0,08	94,79
2.4. Rezervisane štete (neživotno osiguranje)	39.695.783	17,80	41.782.353	17,04	105,26
2.5. Druga pasivna razgraničenja	2.950.020	1,32	3.603.466	1,47	122,15
2.6. Ostale kratkoročne obaveze	10.608.425	4,76	14.468.897	5,90	136,39
D. POSLOVNA PASIVA (A+B+C)	222.968.557	100,00	245.160.309	100,00	109,95
E. VANBILANSNA PASIVA	10.514.066		4.770.211		45,37
F. UKUPNA PASIVA (D+E)	233.482.623		249.930.520		107,04

Izvori: Bilansi stanja društava, Agencija za osiguranje RS

Vrijednost poslovne pasive društava za osiguranje u Republici Srpskoj na dan 31.12.2010. godine je iznosila 245.160.309 KM i u odnosu na vrijednost poslovne pasive iskazanu na dan

31.12.2009. godine veća je za 9,95%. Indeks rasta poslovne pasive 2009/08, kao i aktive, je 6,74%.

Grafikon 8: Struktura pasive društava za osiguranje

Izvori: Bilansi stanja društava, Agencija za osiguranje RS

Iz tabelarnog pregleda i grafičkog prikaza vidljivo je da na dan 31.12.2010. godine u strukturi poslovne pasive kapital učestvuje sa 42,69%, dugoročna rezervisanja sa 8,03% i obaveze sa 49,28% od kojih se 48,98% odnosi na obaveze po osnovu rezervisanja prenosne premije, prijavljenih šteta, kao i nastalih neprijavljenih šteta.

Ukupni kapital društava za osiguranje u 2010. godini povećan je za 19,01% u odnosu na prethodnu godinu. Pozitivnu promjenu predstavlja porast akcijskog kapitala za 4,45%, a nastao je dijelom po osnovu raspodjele neraspoređene dobiti i dokapitalizacijom kod određenih društava.

Ukupne obaveze u posmatranom periodu neznatno su promijenjene, ali je u strukturi navedene pozicije došlo do smanjenja dugoročnih obaveza i povećanja kratkoročnih obaveze. Dugoročne obaveze su smanjene kod jednog društva iz razloga što je društvo u 2009. godini započelo proces dokapitalizacije koji je završen naredne godine.

Porast na poziciji prenosne premije i rezervisanih šteta (pasivna vremenska razgraničenja) iznosi 7,06% i predstavlja pozitivnu promjenu u smislu zaštite korisnika usluga osiguranja. Pozicija ostale kratkoročne obaveze povećana je za 36,39%. Dva društva su povećala

kratkoročne kredite zaduživanjem kod banaka, jedno društvo je povećalo obaveze po osnovu likvidiranih, neisplaćenih šteta, dva društva povećala su obaveze za premiju reosiguranja i kod jednog društva povećane su obaveze prema dobavljačima po osnovu nabavke poslovnog prostora.⁴²

Povećanjem broja zaposlenih, povećane su i obaveze po osnovu neto zarada, poreza i doprinosa koje se odnose na prethodnu, a isplaćuju se u tekućoj godini.

6.1.1. Kapital

Društvo može da obavlja poslove onih vrsta osiguranja za koje je dobilo dozvolu Agencije za osiguranje Republike Srpske. Dozvola za obavljanje određenih vrsta osiguranja se dobija, između ostalog, i uplatom minimalnog osnivačkog kapitala čija je visina prikazana u sledećoj tabeli:

Tabela 19: Minimalni osnivački kapital društava za osigurnje u Republici Srpskoj po vrstama osiguranja

	VRSTA OSIGURANJA	Iznos u KM
a) b) c)	Neživotno osiguranje	
a)	Osiguranje od odgovornosti za motorna vozila	2.000.000,00
	Osiguranje od odgovornosti za vazduhoplove	
	Osiguranje od odgovornosti za brodove	
	Osiguranje od opšte građanske odgovornosti	
	Osiguranje kredita	
	Garancijska osiguranja	
b)	Osiguranje od posledica nesrećnog slučaja	2.000.000,00
	Zdravstveno osiguranje	
	Osiguranje putničkih vozila – KASKO	
	Osiguranje vozila koja se kreću po šinama – KASKO	
	Osiguranje vazduhoplova – KASKO	
	Pomorski, riječni i KASKO na unutrašnjim vodama	
	Osiguranje robe u prevozu - KARGO	
	Osiguranje od požara i drugih opasnosti	
	Osiguranje različitih finansijskih gubitaka	
	Osiguranje turističkih usluga	

⁴² „Izveštaj o stanju sektora osiguranja za period 01.01.-31.12.2010. godine“ op. cit., str. 25.

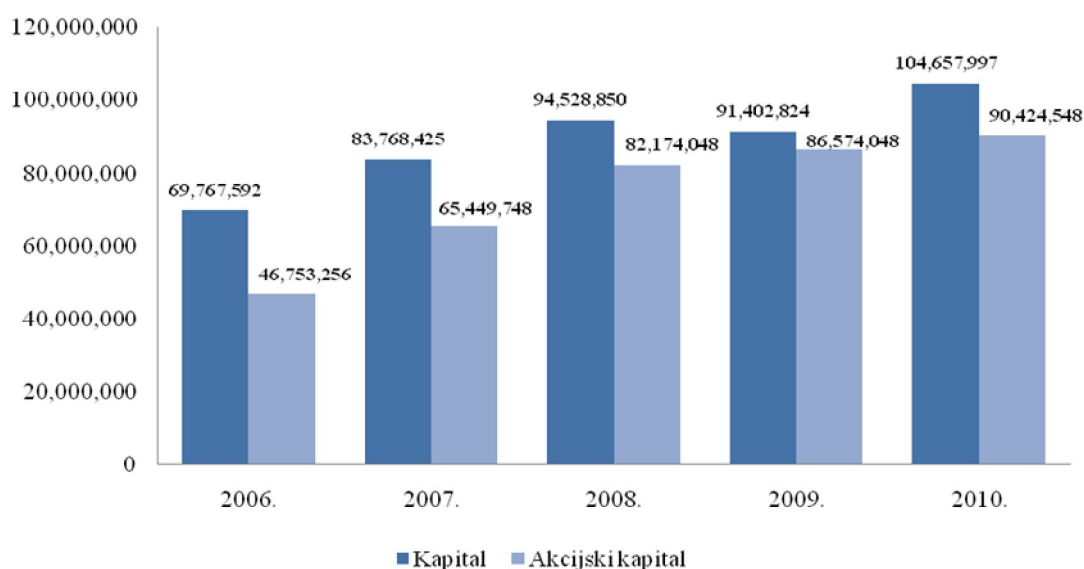
c)	Ostala osiguranja imovine	1.000.000,00
	Osiguranja pravne zaštite	
d)	Životno osiguranje	3.000.000,00
e)	Reosiguranje	3.000.000,00

Izvor: „Zakon o društvima za osiguranje“ Član 49., Sl. glasnik RS br. 17/05, izmjene u br. 01/06 i 64/06

Bitno je napomenuti da su prikazane minimalne visine osnivačkog kapitala među najnižima u svijetu, što pokazuje koliko je Republika Srpska daleko od razvijenog svijeta osiguranja. Država pokušava da relativno „niskim“ minimalnim uplatama osnivačkog kapitala (za bavljenje određenim vrstama osiguranja) motiviše buduća osiguravajuća društva da se priključe sa ostalim društvima na tržištu, kako bi došlo do povećanja konkurencije, usavršavanja i uvođenja novih proizvoda osiguranja, snižavanja premije osiguranja, uređenje samog tržišta kao i povećanje blagostanja zemlje, što i jeste jedna od suština postojanja osiguranja. Na primjer Srbija, koja takođe važi za zemlju sa niskim stepenom razvijenosti osiguranja, ima dva puta viši minimalni osnivački kapital jer su strana društva u većoj meri zainteresovana za tržište u Srbiji.

Za finansijsku stabilnost sektora osiguranja poseban značaj ima kapital. Ukupna vrijednost kapitala značajno je povećana u periodu od 2006. do 2010. godine, što ilustruje sledeći grafikon i tabela:

Grafikon 9: Kapital društava za osiguranje (u KM)

Izvori: Bilansi stanja društava, Agencija za osiguranje RS

Tabela 20: Kapital po društvima

Skraćeni naziv osiguravajućeg društva	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	
	Kapital	Kapital	Kapital	Kapital	Kapital	Učešće (%)
Bobar	16.400.333	16.345.870	16.785.805	20.224.454	18.376.390	17,56
Nešković	11.332.928	10.488.195	13.379.849	13.985.963	13.942.915	13,32
Jahorina	10.878.219	10.488.195	10.404.572	10.959.128	11.537.261	11,02
Drina	5.652.614	10.727.465	8.815.995	9.043.845	8.621.900	8,24
Krajina	5.126.208	8.360.644	10.076.646	8.852.563	6.369.971	6,09
Grawe Banja Luka	5.071.000	8.445.099	7.194.061	7.941.991	8.768.888	8.38
Brčko Gas	6.960.790	6.584.394	7.460.693	7.672.284	8.596.671	8,21
Mikrofin	-	-	2.639.445	5.335.821	5.725.964	5,47
Dunav	7.982.163	8.719.794	10.687.757	4.690.978	12.333.223	11,78
Aura	-	1.960.714	2.035.642	2.040.397	4.827.814	4,61
Triglav Krajina Kop.	363.330	5.130.077	5.060.218	655.400	5.557.000	5,32
UKUPNO	69.767.592	83.768.425	94.528.850	91.402.824	104.657.997	100,00

Izvor: Pasive bilansa stanja društava

Finansijska stabilnost društava za osiguranje, mjerena visinom i strukturom kapitala, značajno je poboljšana u posmatranom periodu i ima trend rasta.

6.2. Bilans uspjeha

U narednoj tabeli je dat uporedni pregled stavki bilansa uspjeha za sva društva za osiguranje u periodu od 2009-2010. godine.

Tabela 21: **Bilans uspjeha** - ukupno za sva društva (u KM)

P O Z I C I J A	31.12.2009. godina		31.12.2010. godina		Indeks 2010/09
	Iznos	%	Iznos	%	
A. POSLOVNI PRIHODI I RASHODI					
I - Poslovni prihodi (1+2+3+4+5+6)	126.925.924	89,56	133.255.901	86,07	104,99
1. Prihodi od premije i provizije osiguranja, saosiguranja, reosiguranja i retrocesija životnih osiguranja	8.006.830		9.149.203		114,27
2. Prihodi od premije i provizije osiguranja, saosiguranja, reosiguranja i retrocesija neživotnih osiguranja	110.578.590		112.972.442		102,16
3. Prihodi po osnovu učešća saosiguranja i reosiguranja i retrocesija u naknadi šteta neživotnih osiguranja	129.461		598.171		462,05
4. Prihodi od ukidanja i smanjenja rezervisanja neživotnih osiguranja	3.244.753		4.421.017		136,25
5. Prihodi od povrata poreskih i drugih dažbina i prihodi od premija, subvencija, dotacija, donacija i sl.	25.796		4.290		16,63
6. Drugi poslovni prihodi	4.940.494		6.110.778		123,69
II - Poslovni rashodi (1+2)	112.792.984	83,66	120.158.959	86,24	106,53
1. Funkcionalni rashodi (1.1 + 1.2. + 1.3.)	57.511.201		60.461.548		105,13
1.1. Rashodi za dugoročna rezervisanja i funkcionalne doprinose	7.426.630		8.305.187		111,83
1.2. Naknade šteta, ugovorenih iznosa i premija saosiguranja i reosiguranja	1.415.817		1.919.190		135,55
1.3. Naknade šteta i ostale naknade neživotnih osiguranja	48.668.754		50.237.171		103,22
2. Troškovi sprovođenja osiguranja	55.281.783		59.697.411		107,99
III - Poslovni dobitak/gubitak (I-II)	14.132.940		13.096.942		92,67
B. FINANSIJSKI PRIHODI I RASHODI					
I - Finansijski prihodi	5.735.819	4,05	9.242.602	5,97	161,14
II - Finansijski rashodi	554.542	0,41	511.029	0,37	92,15
III - Finansijski dobitak/gubitak (I-II)	5.181.227		8.731.573		168,52
AB - Dobitak/gubitak redovne aktivnosti (AIII+BIII)	19.314.217		21.828.515		113,02
C. OSTALI PRIHODI I RASHODI					
I - Ostali prihodi	4.159.090	2,93	9.716.296	6,38	233,62
II - Ostali rashodi	20.103.253	14,49	18.019.832	12,93	89,64
III - Dobitak/gubitak po osnovu ostalih prihoda i rashoda (I-II)	-15.944.163		-8.303.536		52,08
Č. PRIHODI I RASHODI OD USKLADIVANJA VRIJEDNOSTI IMOVINE					
I - Prihodi od usklađivanja vrijednosti imovine	55.616	0,04	1.092.629	0,71	2000,57
II - Rashodi od usklađivanja vrijednosti imovine	99.772	0,07	451.221	0,32	425,25
III - Dobitak/gubitak po osnovu usklađivanja vrijednosti imovine (I-II)	-45.156		641.408		-1420,43
Ć. PRIHODI PO OSNOVU PROMJENE RAČUNOVODSVENIH POLITIKA I ISPRAVKE GREŠAKA IZ RANIJIH GODINA			19.845		
D. DOBITAK / GUBITAK PRIJE OPOREZIVANJA (AB+CIII+ČIII+Ć)	3.324.898		14.186.232		426,67
DŽ. TEKUĆI I ODLOŽENI POREZ NA DOBIT	1.405.449		1.691.984	1,09	120,39
D. ODLOŽENI PORESKI PRIHODI			288.380		
E. NETO DOBITAK / NETO GUBITAK PERIODA (D-DŽ+D) = (E1-E2)	1.919.449		12.782.628		665,95

1. Neto dobitak tekuće godine	9.798.154		15.624.480		159,46
2. Neto gubitak tekuće godine	7.878.705		2.841.825		36,07
F. OSTALI DOBICI I GUBICI U PERIODU					
I - Dobici utvrđeni direktno u kapitalu	4.845.178	3,42	1.203.407	0,87	24,84
II - Gubici utvrđeni direktno u kapitalu	1.272.495	0,94	188.959	0,14	14,85
G. UKUPAN NETO REZULTAT U OBRAČUNSKOM PERIODU (E+FI-FII)	5.492.132		13.797.076		251,22
H. UKUPNI PRIHODI I DOBICI (AI+BI+CI+ČI+Ć+D+FI)	141.720.627	100,00	154.819.060	100,00	109,24
I. UKUPNI RASHODI I GUBICI (AII+BII+CII+ČII+FII)	134.823.046	100,00	139.330.000	100,00	103,34
J. UKUPAN BRUTO REZULTAT U OBRAČUNSKOM PERIODU (H-I)	6.897.571		15.489.060		224,56
K. TEKUĆI I ODLOŽENI POREZ NA DOBIT (DŽ)	1.405.449		1.691.984		120,39
L. UKUPAN NETO REZULTAT U OBRAČUNSKOM PERIODU (J-K) = G	5.492.132		13.797.076		251,22

Izvori: Finansijski izvještaji društava, Agencija za osiguranje RS

Prema redovnoj bilansnoj šemi predviđeno je utvrđivanje ukupnog finansijskog rezultata kroz više faza. U navedenoj skraćenoj bilansnoj šemi prikazani su dobiti i gubici po svakoj fazi sa iskazivanjem neto rezultata, kako bi se imali na raspolaganju podaci o stanju ukupnih dobitaka i gubitaka po fazama.

Ukupni prihodi, uključujući sve dobitke, su iz godine u godinu sve veći, što je svakako pozitivno i ohrabrujuće. Ukupni prihodi, uključujući sve dobitke u 2010. godini su iznosili 154.819.060 KM, što u odnosu na 2009. godinu predstavlja povećanje za 9,24%.

Poslovni prihodi društava ostvareni po osnovu premije u 2010. godini čine 86,07% ukupnih prihoda i iznose 133.255.901 KM, a veći su za 4,99% u odnosu na 2009. godinu. Veći rast poslovnih prihoda za 2,80% u odnosu na rast fakturisane premije posljedica je smanjenja prenosne premije u odnosu na prethodnu godinu.

U strukturi ukupnih prihoda finansijski prihodi učestvuju sa 5,97%, ostali prihodi 6,38%, dok je procenat učešće prihoda od usklađivanja vrijednosti imovine i dobitaka utvrđenih direktno u kapitalu u ukupnim prihodima neznatan. Finansijski prihodi u 2010. godini su povećani za 61,14%, u odnosu na prethodnu, iz razloga što je jedno društvo ostvarilo značajne prihode po osnovu sudske presude, a kod ostalih društava povećani su prihodi vezani za ulaganja sredstava tehničkih rezervi.⁴³ Ostali prihodi povećani su za 133,62% prvenstveno zbog naplate ispravljenih potraživanja iz ranijeg perioda kod većine društava. Prihodi od

⁴³ „Izvještaj o stanju sektora osiguranja za period 01.01.-31.12.2010. godine“ op. cit., str. 30.

usklađivanja vrijednosti imovine su povećani po osnovu procjene vrijednosti investicionih nekretnina jednog društva, koje naknadno vrednovanje vrši po metodi fer vrijednosti.

Ukupni rashodi društava, uključujući i sve gubitke u 2010. godini iznosili su 139.330.000 KM i u odnosu na rashode iz 2009. godine porasli su za 3,34%. Strukturu ukupnih rashoda čine poslovni rashodi sa 86,24%, ostali rashodi sa 12,93%, dok je učešće finansijskih rashoda, rashoda od usklađivanja vrijednosti imovine i gubitaka utvrđenih direktno u kapitalu neznatno. Troškovi sprovođenja osiguranja kod većine društava za osiguranje veći su od dozvoljenog režijskog dodatka, što zahtjeva dodatne nadzorne mjere. Najveći porast u 2010. godini zabilježen je kod rashoda od usklađivanja vrijednosti imovine, a posljedica je pada tržišne vrijednosti hartija od vrijednosti razvrstanih u hartije od vrijednosti raspoložive za prodaju. Porasta naknada šteta, ugovorenih iznosa i premija saosiguranja i reosiguranja iznosi 35,55%, rashodi za dugoročna rezervisanja i funkcionalne doprinose u 2010. godini povećani su za 11,83%, a troškovi sprovođenja osiguranja za 7,99%.

Ukupan neto rezultat u obračunskom periodu (2010), kao razlika ukupnih prihoda i dobitaka, s jedne strane, i ukupnih rashoda i gubitaka i tekućeg i odloženog poreza na dobit s druge strane, na nivou svih društava iznosi 13.797.076 KM. Ukupan neto rezultat koji je predmet raspodjele iznosi 12.782.628 KM, a u njemu participira deset društava sa ostvarenim dobitkom od 15.624.480 KM, a jedno društvo je iskazala neto gubitak od 2.841.852 KM.

7. TEHNIČKE REZERVE

Tehničke rezerve nastaju uplatama premija i odnose se na obaveze osiguravajućeg društva preuzete po ugovorima o osiguranju. Tako formirane tehničke rezerve se plasiraju na finansijsko tržište u određenom obliku i određenom iznosu, kako bi se u roku dospjeća vratile uvećane, a to je najviše eksponirano u životnom osiguranju gdje se formiraju matematičke rezerve kao osnovni vid tehničkih rezervi.

Adekvatan obračun i realno pokriće tehničkih rezervi predstavlja jedan od preduslova za poboljšanje solventnosti, a samim tim doprinosi boljoj zaštiti osiguranika i korisnika osiguranja, kao i jačanju povjerenja u ovaj sektor.

Za akcionarska osiguravajuća društva u prvim godinama poslovanja najbitniji izvor finansiranja je akcijski kapital. Zahvaljujući naplaćenim premijama osiguranja, kao drugi

izvor finansiranja, formiraju se tehničke rezerve koje predstavljaju drugi kapital osiguravajuće kompanije. Tehničke rezerve u osiguravajućim društvima služe za pokriće obaveza i gubitaka koji nastaju zbog određenih rizika zbog kojih su sklopljeni ugovori o osiguranju. One prvenstveno služe za pokriće šteta koje su nastale, šteta za koje se očekuje da će nastati, te šteta koje mogu nastati temeljem određenih neočekivanih događaja. Drugim riječima, tehničke rezerve služe za podmirenje budućih obaveza osiguravajućeg društva prilikom nastupanja osiguranih slučajeva.

Zakonodavstva zemalja Evropske Unije u svojoj Direktivi 73/239/EEC iz 1973. za neživotna osiguranja i Direktivi 79/267/EEC iz 1979. za životna osiguranja utvrdila su obavezu za osiguravajuća društva da formiraju primjerene tehničke rezerve.

Ove Direktive dozvoljavaju da se na utvrđivanje iznosa tehničkih rezervi i načina njihovog predstavljanja (obveznice, nepokretnosti, depozit) primjenjuju nacionalni propisi. Direktive nisu utvrdile jedinstvene uslove obračuna, ulaganja i procjene rezervi i u tom pogledu primjenjuje se pravo zemlje sjedišta osiguravajućeg društva. Direktiva neživotnog osiguranja zahtjeva da za pokriće tehničkih rezervi postoji aktiva koja je odgovarajuće vrijednosti, kongruenta (u istoj valuti u kojoj su i obaveze), i da su rezerve uložene u zemlji u kojoj se djelatnost obavlja. Državama u kojima se obavlja djelatnost ostavlja se da ova dva uslova, kongruentnost i ulaganje, drugačije regulišu, što je činila, npr. Velika Britanija, budući da se plasman sredstava njenih osiguravajućih društava često ostvaruje izvan zemlje u kojoj su preuzete obaveze.⁴⁴

Visina tehničkih rezervi zavisi od strukture portfolija i visine budućih obaveza. Kod prvoklasnih osiguravajućih društava dostižu približno visinu jednogodišnje bruto premije. Pravilna procjena rezervi je važna iz dva razloga: kako bi rezervisana sredstva bila dovoljna za pokriće budućih obaveza i kako bi se mogla odgovarajuće uložiti na rokove shodno vrsti osiguranja.

Naime, premije osiguranja se plaćaju unaprijed, dok zaštita osiguravajućeg društva traje tokom određenog budućeg perioda. Stoga je važno unaprijed oblikovati određena sredstva u obliku rezervi koja će služiti za izvršenje obaveza osiguravajućeg društva po ugovorima o osiguranju. Pri formiranju ovih rezervi mora se pridržavati aktuarskih načela i računovodstvenih standarda koji uređuju obračun tih rezervacija. Računovodstveni standard je precizno i detaljno regulisao šta spada u te rezerve i kako se one utvrđuju. Osnovni cilj ove

⁴⁴ Pak J. (2011), *Pravo osiguranja*, Univerzitet Singidunum, Beograd, str. 56. i 57.

regulative je da se rezerve utvrde na realnom nivou kako bi se osiguralo dovoljno sredstava za izvršenje budućih obaveza i kako bi se iskazao realan tehnički rezultat za obračunski period. Procjena visine rezervi u osnovi se temelji na iskustvu odnosno podacima ranijih godina.

7.1. Sadržina tehničkih rezervi u Republici Srpskoj

Svako društvo za osiguranje koje ima sjedište u Republici Srpskoj je obavezno da formira tehničke rezerve za sve ugovore o osiguranju zaključene u Republici Srpskoj ili u Federaciji BiH putem filijala, u skladu sa propisom o tehničkim rezervama koji donosi Agencija za osiguranje Republike Srpske.⁴⁵

Prema članu 2. “Pravilnika o tehničkim rezervama”, emitovan 2006. godine od strane Agencije za osiguranje, društva za osiguranje formiraju sljedeće vrste tehničkih rezervi:

- rezerve za prenosne premije,
- rezerve za štete,
- matematičke rezerve,
- rezerve za bonuse i popuste,
- rezerve za kolebanje šteta i
- druge tehničke rezerve.

7.1.1. Rezerve za prenosne premije

Rezerve za prenosne premije čine dio sredstava tehničke premije osiguranja koji se prenosi u sljedeću poslovnu godinu za izvršenje obaveza po ugovorima o osiguranju koji se nastavljaju u budućim periodima. Naime, osiguranje se ne ugovara samo na početku određene poslovne godine nego kontinuirano tokom cijele godine, a kao što obaveze osiguravajućeg društva iz tekućeg prelaze, odnosno nastavljaju se i u sljedećem periodu, tako se i premije koje su naplaćene u tekućoj godini prenose u sljedeću.

Ove rezerve moraju biti dovoljne za ispunjavanje razumno predvidivih obaveza koje će nastati nakon obračunskog perioda, a koje proizilaze iz ugovora o osiguranju. Ako to nije

⁴⁵ „Zakon o društvima za osiguranje“ op. cit. član 55.

zadovoljeno onda je ovlašćeni aktuar dužan da poveća prenosnu premiju do iznosa koji zadovoljava uslov.⁴⁶

Rezerve za prenosne premije nazivaju se i rezerve za nezarađene premije upravo zbog toga što obaveze osiguravajućeg društva ne prestaju završetkom godine u kojoj su premije plaćene, već se nastavljaju i u sljedećem poslovnom periodu, te se ne mogu smatrati zarađenom premijom tekuće godine. Zavisno od tipa ugovora o osiguranju, odnosno o trajanju obaveze osiguravajućeg društva, premije se mogu prenositi u jedno ili više budućih poslovnih perioda. Osim za izvršenje iplate naknada šteta, rezerve za prenosne premije služe i za vraćanje premija ugovaraču osiguranja u slučaju prekida ugovora o osiguranju.

Rezerve za prenosne premije se izračunavaju pomoću metode pojedinačnog obračuna za svaki ugovor o osiguranju (dobija se najrealniji iznos prenosne premije), proporcionalnih metoda (mjesečna metoda, kvartalna metoda, metoda 1/730 – 730) i paušalne metode.

Primjer izračunavanja prenosne premije pomoći metode pojedinačnog obračuna za svaki ugovor o osiguranju:

Osiguranje autoodgovornosti sa jednogodišnjim trajanjem zaključeno je 15.07.2010. godine i traje do 15.07.2011. godine. Godišnja premija sa 50% bonusa koju plaća osiguranik bez poreza iznosi 230,00 KM.

- premija koju treba priznati kao prihod u 2010. godini odnosi se na dane 15.07.2010. godine do 31.12.2010. godine
- premija koja pokriva dane od 01.01. do 15.07.2011. godine je prenosna premija
- Obračun: $\frac{230KM \times 168}{365} = \frac{38640KM}{365} = 105,86KM$
- Iznos koji se prenosi u 2011. godinu je: $230 - 105,86 = 124,14 KM$

7.1.2. Rezerve za štete

Često se desi da na kraju finansijske godine dio šteta neće biti riješen, bilo to zbog toga što još nisu plaćene, zato što su po prirodi složene, ili možda zato što plaćanje nije izvršeno iz drugih razloga. Za ovakve slučajeve koriste se rezerve šteta koje se formiraju po vrstama osiguranja.

⁴⁶ „Pravilnik o tehničkim rezervama“ Član 5., Sl. glasnik RS br. 116/06

Rezerve šteta su dio tehničkih rezervi koje se odnose na vrijednost ukupno procijenjenih šteta koje su nastale kao posljedica događaja do kraja finansijske godine, bez obzira da li su te štete prijavljene ili ne, smanjenih za do tog trenutka isplaćene naknade. Znači, rezerve štete su rezerve koje se odnose na tekuću godinu, terete tekuću godinu, a prenesene su iz prethodne.

Ova vrsta rezervi obuhvata:⁴⁷

- rezervu za prijavljene štete i
- rezervu za štete koje su nastale i nisu prijavljene do kraja obračunskog perioda za koji se utvrđuje rezerva šteta.

Zavisno od načina utvrđivanja rezerve za prijavljene štete, kao i tehnologije obrade šteta rezerve za štete, pored navedenog, obuhvataju i:⁴⁸

- rezervu za nastale a nedovoljno prijavljene odnosno rezervisane štete,
- rezervu za štete koje bi mogle biti reaktivirane⁴⁹ u budućnosti i
- rezervu za štete u prenosu (prijavljene, ali nisu u rezervi za prijavljene štete ili nezapisane štete).

Međutim, u slučaju da društvo za reosiguranje ocijeni da iznos utvrđenih rezervi za štete neće biti dovoljan za pokriće očekivanih rashoda za obračunate udjele reosiguravajućeg društva u štetama cedenta u sljedećem obračunskom periodu, onda ono može utvrditi po vrstama osiguranja i dodatne rezerve za štete.

7.1.3. Matematička rezerva

Premija životnog osiguranja može se platiti jednokratno ili, češće, u jednakim godišnjim ili ispodgodišnjim iznosima. S obzirom na progresivnu prirodu rizika smrti, plaćena premija u početnim godinama trajanja osiguranja veća je od potrebnog iznosa za pokriće rizika smrti, dok je ona u kasnijim godinama niža u odnosu na premiju koja bi odgovarala veličini rizika. Drugim riječima, polazeći od glavnog načela životnog osiguranja prema kojem je sadašnja vrijednost jednokratne premije ili višekratnih premija jednaka sadašnjoj vrijednosti obaveza osiguravajućih društava, dok u trenutku sklapanja ugovora o osiguranju postoji jednakost između obaveza ugovarača osiguranja i osiguravajućeg društva, ona se s vremenom mijenja.

⁴⁷ „Pravilnik o tehničkim rezervama“ op. cit. član 12.

⁴⁸ Isto

⁴⁹ Reaktivirana šteta je ponovno otvorena riješena šteta iz prethodnog perioda.

Naime, sa svakom sljedećom uplatom premije smanjuje se obaveza ugovarača osiguranja ili s plaćanjem jednokratne premije ona potpuno prestaje, dok se vrijeme ispunjavanja obaveze osiguravajućeg društva približava. Stoga se višak premije koji se ostvaruje u ranijim godinama treba izdvojiti i štedjeti za budući period. Drugim riječima, upravo taj višak rezultira u oblikovanju matematičke rezerve.

Uštedeni dio premije osiguranja zajedno sa prinosima na njeno ulaganje, kao i premije osiguranja koje će se ostvarivati u budućnosti trebale bi biti dovoljne za izmirenje obaveza osiguravajućeg društva prema ugovaračima osiguranja, ako stvarni uslovi budu odgovarali onim pretpostavljenim u izračunavanju matematičke rezerve. Matematička rezerva je, prema tome, mjera obaveza osiguravajućeg društva prema ugovaračima osiguranja. Matematička rezerva čini najveću stavku u pasivi bilansa društva za životno osiguranje.

Društvo za osiguranje dužno je formirati matematičku rezervu za sve dugoročne ugovore o osiguranju lica kod kojih se kumuliraju sredstva štednje ili sredstva za pokriće povećanih rizika u kasnijim godinama osiguranja, a posebno za:⁵⁰

- životna osiguranja,
- druga osiguranja kod kojih se upotrebljavaju tablice vjerovatnoće i obračuni kao u životnim osiguranjima (npr. zdravstveno osiguranje s višegodišnjim trajanjem ako je premija osiguranja nezavisno o starosti jednaka za cijelo vrijeme trajanja osiguranja).

Matematička rezerva treba biti obračunata dovoljno opreznim⁵¹ prospektivnim aktuarskim obračunom kao razlika sadašnje vrijednosti svih budućih obaveza definisanih uslovima i ugovorom o osiguranju za svaki pojedini ugovor o osiguranju, uključujući:⁵²

- sve zagarantovane naknade, uključujući zagarantovane otkupne vrijednosti,
- učešća u dobiti na koje ugovarači osiguranja, pojedinačno ili kolektivno, imaju pravo nezavisno kako su ti udjeli u dobiti opisani i nezavisno o tome da li su date garancije o visini učešća u dobiti,
- sve opcije dostupne ugovaraču osiguranja prema uslovima ugovora o osiguranju,
- troškove, pri čemu troškovi uključuju i provizije.

⁵⁰ „Pravilnik o tehničkim rezervama“ op. cit. član 28.

⁵¹ Oprezan obračun nije obračun „najboljom procjenom“, već mora uključiti odgovarajuće dodatke za štetno odstupanje relevantnih faktora. Pri određivanju osnova obračuna treba uzeti u obzir sve okolnosti koje mogu uticati na promjene i kolebanja statističkih podataka vodeći računa o geografskom području u kojem se preuzima obaveza, tipu ugovora o osiguranju, individualiziranim povećanim rizicima i očekivanim administrativnim troškovima i troškovima pribave osiguranja. Metoda obračuna matematičke rezerve mora biti ne samo razumna po sebi, već mora biti razumna uzimajući u obzir metod utvrđivanja vrijednosti sredstava u koja je matematička rezerva uložena.

⁵² „Pravilnik o tehničkim rezervama“ op. cit. član 30.

i sadašnje vrijednosti svih budućih obaveza ugovarača osiguranja po svakom od tih ugovora o osiguranju (npr. uplate premija).

Kod ugovora o osiguranju kod kojih je trajanje osiguranja duže od trajanja plaćanja premije u obračun matematičke rezerve eksplicitno se uključuju buduću troškovi uprave.

U osnovnim životnim osiguranjima dozvoljeno je smanjenje matematičke rezerve za neamortizovane stvarne troškove pribave osiguranja (cilmerizacija⁵³), pri čemu stopa cilmerizacije ne može biti viša od 3,5% od ugovorene sume odnosno od godišnjeg iznosa rente (u oba slučaja ne uključujući dobit). Obračunati iznos neamortizovanih troškova pribave⁵⁴ osiguranja obavezno se iskazuje u prilogu finansijskih izvještaja.⁵⁵

Tehnička premija koja se koristi u obračunu matematičke rezerve uvećana za dozvoljeni godišnji iznos cilmerizacije propisan stavom 3. ovog člana ne smije biti ni u kojem slučaju veća od 90% bruto premije iz ugovora o osiguranju za periode za koje je obračunata tehnička premija. U slučaju da ovaj uslov nije zadovoljen, u obračunu matematičke rezerve umjesto tehničke premije uvećane za dozvoljeni iznos cilmerizacije uzima se 90% bruto premije.⁵⁶

Premije za novozaključena osiguranja moraju biti dovoljne da, na osnovu razumnih aktuarskih pretpostavki, omoguće društvu ispunjenje svih njegovih obaveza, a posebno oblikovanje odgovarajuće matematičke rezerve.

7.1.4. Rezerve za bonuse i popuste

Ovu vrstu rezervi, takođe, možemo koristiti za određene popuste (sniženje premije osiguranja), kao i za povrat dijela premije u slučaju prijevremenog prekida osiguranja.

Bonus predstavlja popust na premiju zbog nepostojanja štete u predhodnom periodu osiguranja odnosno umanjivanje premije osiguranja kod sljedeće obnove osiguranja. Bonus u osiguranju znači vraćanje izvjesnog dijela premije za ostvareni rezultat. Ukoliko osiguranik nije imao štetu u predhodnom periodu, osiguravajuće društvo mu umanjuje premiju.⁵⁷

⁵³ Cilmerizacija je postupak kojim se za pojedinog osiguranika ne odvajaju puna neto matematička rezerva nego se ona umanjuje za sadašnju vrijednost neprispjelog dijela premije koji služi za pokriće troškova sklapanja osiguranja. Tako umanjena matematička rezerva naziva se bruto matematička rezerva. Stopa s kojom se umanjuje matematička rezerva naziva se cilmerova stopa i ona je u većini zemalja propisana kao maksimalno dopuštena stopa.

⁵⁴ Troškovi pribavljanja osiguranja ili akvizicioni troškovi nastaju dijelom čak i prije zaključivanja ugovora o osiguranju i sadrže u sebi izdatke za traženje (pribavljanje) osiguranja, troškove koji otpadaju na agente za plaćanje zaključne provizije, troškove izdavanja polisa itd.

⁵⁵ „Pravilnik o tehničkim rezervama“ op. cit. član 31.

⁵⁶ Isto

⁵⁷ Kočović J., Šulejić P. (2006), *Osiguranje*, Ekonomski fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, str. 124

Ovaj oblik popusta najčešće srećemo kod kasko osiguranja i osiguranju loma mašina. U kompaniji „Dunav osiguranje“, na primjer, prema Uslovima za kombinovano osiguranje motornih vozila na sumu osiguranja ima pravo smanjenje premije (bonus) kod kasko osiguranja ako je vozilo neprekidno osigurano najmanje godinu dana i ako u tom periodu osiguravajuće društvo nije isplatio štetu, odnosno u trenutku produženja ili obnove osiguranja štete nije bilo u postupku likvidacije. Premije osiguranja se umanjuju za:

- 10% ako u prvoj godini osiguranja nije bila prijavljena šteta,
- 20% ako u dvije uzastopne godine nije bila prijavljena šteta,
- 30% ako u tri uzastopne godine nije bila prijavljena šteta,
- 40% ako u četiri uzastopne godine nije bila prijavljena šteta,
- 50% ako u pet ili više uzastopnih godina nije bila prijavljena šteta.

Pored navedenog oblika popusta rezerve za bonuse i popuste formiraju se i po osnovu prava na:⁵⁸

- učešću u dobiti, odnosno drugih prava na osnovu ugovora o osiguranju (bonusi), osim ako se za ta osiguranja formira matematička rezerva,
- povrat dijela premije za nepotrošeno vrijeme osiguranja zbog prijevremenog prestanka osiguranja (storno).

7.1.5. Rezerve za kolebanje šteta

Rezerve za kolebanje (izjednačavanje) šteta namjenjene su izravananju neravnomjernog nastojanja štetnih događaja. Društvo za osiguranje može formirati rezerve za kolebanje šteta u onim vrstama osiguranja za koje se na osnovu statističkih podataka mogu očekivati značajnija odstupanja godišnjeg iznosa šteta. Rezerva za kolebanje šteta formira se na osnovu standardnog odstupanja kvote šteta obračunskog perioda od prosječne kvote šteta u posmatranom periodu.⁵⁹

Ova vrsta rezerve se ne utvrđuje za dugoročne ugovore osiguranja lica kod kojih se kumuliraju sredstva štednje ili sredstva za pokriće povećanih rizika u kasnijim godinama osiguranja. Značaj ovih rezervi ogleda se u očuvanju odgovarajućeg nivoa solventnosti za osiguravajuće društvo.

⁵⁸ „Pravilnik o tehničkim rezervama“ op. cit. član 19.

⁵⁹ „Pravilnik o tehničkim rezervama“ op. cit. član 20.

7.1.6. Druge tehničke rezerve

Postoje određeni rizici za koje je predviđeno stvaranje posebnih rezervi. Tu se ubrajaju:⁶⁰

- rezerve za neistekao rizik i
- rezerve za katastrofalne štete.

Rezerve za neistekao rizik predstavljaju dodatak rezervama za prenosne premije. Formiraju se zbog rizika koji bi se mogli realizovati nakon kraja finansijske godine, s ciljem pokrića šteta i troškova koji su u vezi sa ugovorom o osiguranju, a koji su iznad rezervi za nezarađene premije i premija ostvarenih po tim ugovorima.

Rezerve za katastrofalne rizike – kao što se da naslutiti iz naziva, predstavljaju rezerve koje služe za pokriće šteta nastalih elementarnim nepogodama (zemljotres, poplava i sl.), odgovornosti za nuklearne štete ili odgovornosti proizvođača za farmaceutske proizvode te druge. Po zakonu, osiguravajuća društva ne moraju formirati ovaj oblik rezervi posebno, tj. ovaj oblik rezervi se može izraziti kao sastavni dio rezervi za izjednačavanje rezervi.

7.2. Plasman tehničkih rezervi

Prikupljanjem uplaćenih premija, u narednim godinama poslovanja formiraju se rezerve iz kojih osiguravajuća društva plasiraju sredstva na finansijsko tržište. Smatra se da su rezerve u osiguranju, a posebno one koje se formiraju u osiguranju života, jedan od najstabilnijih kreditnih potencijala, odnosno izvora za dugoročno finansiranje kao što su ulaganja u sopstvena investiciona dobra, učešća u akcijskom kapitalu banaka i drugih organizacija, oročavanje fondova osiguranja ili odobravanje kredita. Rezerve osiguranja bi trebalo investirati sa sigurnošću odnosno sa maksimalnom rentabilnošću, vodeći računa da se ne ugrozi primarna funkcija osiguranja (da se pokrivaju rizici sa potpunom sigurnošću i s razumnim troškovima).

Adekvatan obračun i realno pokriće tehničkih rezervi predstavlja jedan od preduslova za poboljšanje solventnosti, a samim time doprinosi boljoj zaštiti osiguranika i korisnika osiguranja, kao i jačanju povjerenja u ovaj sektor.

⁶⁰ „Pravilnik o tehničkim rezervama“ op. cit. član 27.

U mnogim zemljama svijeta zakonskim propisima je regulisan plasman tehničkih rezervi, formiranih na osnovu uplata premija osiguranja. Ona naime, ograničavajuće djeluju, propisivanjem procenta u kome se mogu plasirati, kao i vidove plasmana. Znatno dio ovih sredstava se plasira na finansijskom tržištu u obveznice i akcije solidnih preduzeća, kao i u obveznice države i njihovih teritorijalnih organa. Investiciona politika osiguravajućih kompanija u zemljama razvijene tržišne ekonomije je, inače, slična politici penzijskih fondova, koji su takođe organizovani na aktuarskim metodama i apsorbuju velike iznose ugovorne štednje koja je dugoročnog karaktera. Naše osiguravajuća društva se povremeno javljaju na tržištu kapitala s dugoročnim kreditima. Treba naglasiti da je u velikoj mjeri zakonskim propisima determinisana struktura aktive - investicija osiguravajućih društava, i to znatno više nego kod drugih kompanija.⁶¹ Osnovna svrha toga je: zaštita od rizičnih plasmana i obezbeđenje tekuće likvidnosti i solventnosti osiguravajućih društava.

Likvidnost je, pored visine premije osiguranja, značajan instrument konkurencije osiguravajućih društava, u uslovima sve izraženije tržišne utakmice, na tržištu usluga osiguranja.

7.2.1. Plasman tehničkih rezervi u Republici Srpskoj

U Republici Srpskoj je prema „Pravilniku o visini i načinu ulaganja sredstava za pokriće tehničkih rezervi i minimalnog garantnog fonda društava za osiguranje“ propisana visina i oblik ulaganja sredstava tehničke rezerve. Tabela broj 22 prikazuje u koje oblike i u kojoj mjeri je dozvoljeno društvima da ulažu sredstva za pokriće tehničkih rezervi neživotnih osiguranja u Republici Srpskoj, odnosno BiH:

Tabela 22: Dozvoljeni način i visina ulaganja sredstava za pokriće tehničkih rezervi neživotnih osiguranja u Republici Srpskoj, odnosno BiH

⁶¹ Lukić R., *op. cit.* str. 66

Red. broj	VRSTA (OBLIK) ULAGANJA	DOZVOLJENI %
1.	Hartije od vrijednosti čije je emitent ili garant BiH, Republika Srpska, Centralna banka BiH i fondovi iz člana 8. Zakona o Investiciono-razvojnoj banci Republike Srpske	bez ograničenja
2.	Hartije od vrijednosti čije je emitent ili garant Federacija BiH i distrikt Brčko	do 50%
3.	Obveznice i druge dužničke hartije od vrijednosti koje je izdala jedinica lokalne samouprave u RS, odnosno BiH	do 35%, a po jednom emitentu do 10%
4.	Obveznice i druge dužničke hartije od vrijednosti za koje je jedinica lokalne samouprave iz člana 5. stav 1. tačka 3. Pravilnika izdala garanciju	do 20%, a po jednom emitentu do 5%
5.1.	Obveznice i druge dužničke hartije od vrijednosti kojima se trguje na službenom berzanskom tržištu u RS, odnosno BiH	do 20%, a po jednom emitentu do 5%
5.2.	Obveznice i druge dužničke hartije od vrijednosti kojima se trguje na slobodnom berzanskom tržištu u RS, odnosno u BiH	do 10%, a po jednom emitentu do 2%
6.	Obveznice i druge dužničke hartije od vrijednosti kojima se trguje na organizovanom tržištu hartija od vrijednosti u RS i BiH, ako je njihov emitent pravno lice sa sjedištem u RS, odnosno BiH	do 5%, a po jednom emitentu do 1%
7.1.	Akcije kojima se trguje na službenom berzanskom tržištu u RS, odnosno u BiH	do 30%, a po jednom emitentu do 10%
7.2.	Akcije kojima se trguje na slobodnom berzanskom tržištu u RS, odnosno u BiH	do 10%, a po jednom emitentu do 5%
8.	Akcije kojima se trguje na organizovanom tržištu hartija od vrijednosti u RS i BiH, ako je njihov emitent pravno lice sa sjedištem u RS, odnosno BiH	do 10%, a po jednom emitentu do 5%
9.	Zajmovi osigurani založenim pravom na nekretninu (hipoteka)	do 10%, a po jednom korisniku do 5%
10.1.	Zajmovi osigurani hartijama od vrijednosti iz člana 5. stav 1. tačke 1. do 4. Pravilnika	do 10%, a po jednom korisniku do 5%
10.2.	Zajmovi osigurani garancijom banaka ili zajmovi bankama sa sjedištem u RS, odnosno BiH	
11.	Nekretnine i druga prava na nekretnine (pravo svojina, prava građenja, prava korišćenja i sl.)	do 30%, a u jednu nekretninu odnosno u više nekretnina koje su međusobno povezane tako da čine jednu cjelinu do 15%
12.	Oročeni depoziti kod banaka u RS, odnosno BiH	do 50%, a u jednu banku do 20%
13.	Udjeli i akcije investicionih fondova sa javnom ponudom, koji imaju sjedište u RS, odnosno BiH	do 30%, a u jedan investicioni fond do 5%
14.	Sredstva na računima društva za osiguranje	do 5%

Izvor: „Pravilnik o visini i načinu ulaganja sredstava za pokriće tehničkih rezervi i minimalnog garantnog fonda društava za osiguranje“ Prilozi str. 11. i 12. - Agencija za osiguranje RS, Sl. glasnik RS br. 131/10

Društva za osiguranje mogu da ulažu sredstva izvan Republike Srpske, odnosno BiH, samo u zemlje članice Evropske Unije, uz predhodnu saglasnost Agencije za osiguranje. Za životno i za neživotno osiguranje važe ista pravila o načinu i visini ulaganja tehničkih rezervi u inostranstvo, s`hodno tome, prikazuje se tabela broj 23 koja to i ilustruje:

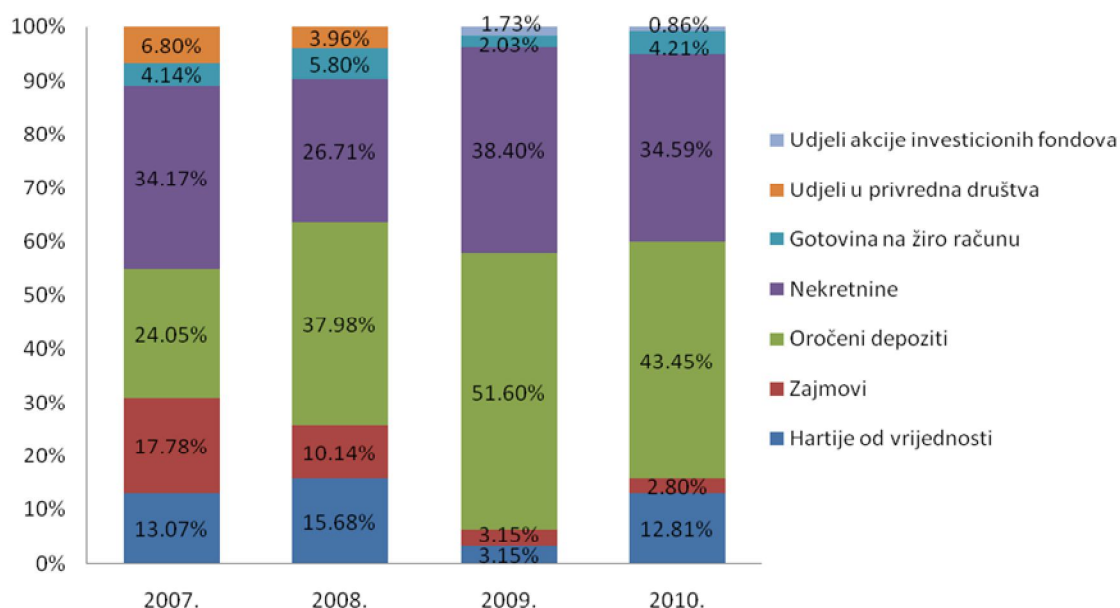
Tabela 23: Dozvoljeni način i visina ulaganja sredstava za pokriće tehničkih rezervi životnih i neživotnih osiguranja u inostranstvo

Red. broj	VRSTA (OBLIK) ULAGANJA	DOZVOLJENI %
1.	Hartije od vrijednosti čije je emitent zemlja članica EU, centralne banke tih država, međunarodne finansijske organizacije ili hartije od vrijednosti za koje garantuje neki od ovih subjekata	zbir 1, 2 i 3 do 20% a po jednom emitentu do 5%
2.	Obveznice i druge dužničke hartije od vrijednosti kojima se trguje na organizovanom tržištu hartija od vrijednosti u zemlji članici EU, pod uslovom da su im agencije za procjenu boniteta utvrdile kreditni rejting koji odgovara rejtingu Standard&Poor`s od najmanje „A“, odnosno odgovarajućem rejtingu Fitch-IBCA ili Moody`s	
3.	Akcije kojima se trguje na organizovanom tržištu hartija od vrijednosti u zemlji članici EU, pod uslovom da su najmanje posljednje dvije godine uvrštene na službenu berzansku kotaciju i da njihova minimalna tržišna kapitalizacija u trenutku ulaganja iznosi 500 miliona evra	

Izvor: „Pravilnik o visini i načinu ulaganja sredstava za pokriće tehničkih rezervi i minimalnog garantnog fonda društava za osiguranje“ op. cit. član 13.

U narednom grafičkom prikazu data je struktura ulaganja sredstava za pokriće tehničkih rezervi kod neživotnih osiguranja u Republici Srpskoj:

Grafikon 10: Struktura ulaganja sredstava za pokriće tehničkih rezervi kod neživotnih osiguranja

Izvori: Finansijski izvještaji društava, Agencija za osiguranje RS

Osnovni problemi vezani za ulaganje sredstava za pokriće tehničkih rezervi ogledaju se u nedovoljnoj diverzifikaciji (dominacija oročenih depozita i nekretnina), te u činjenici da jedan broj društava nije obezbijedio dovoljan obim pokrića.

Pošto su predhodno prikazani načini ulaganja sredstava u Republici Srpskoj, odnosno u BiH za neživotno osiguranje, u nastavku se daje za životno osiguranje:

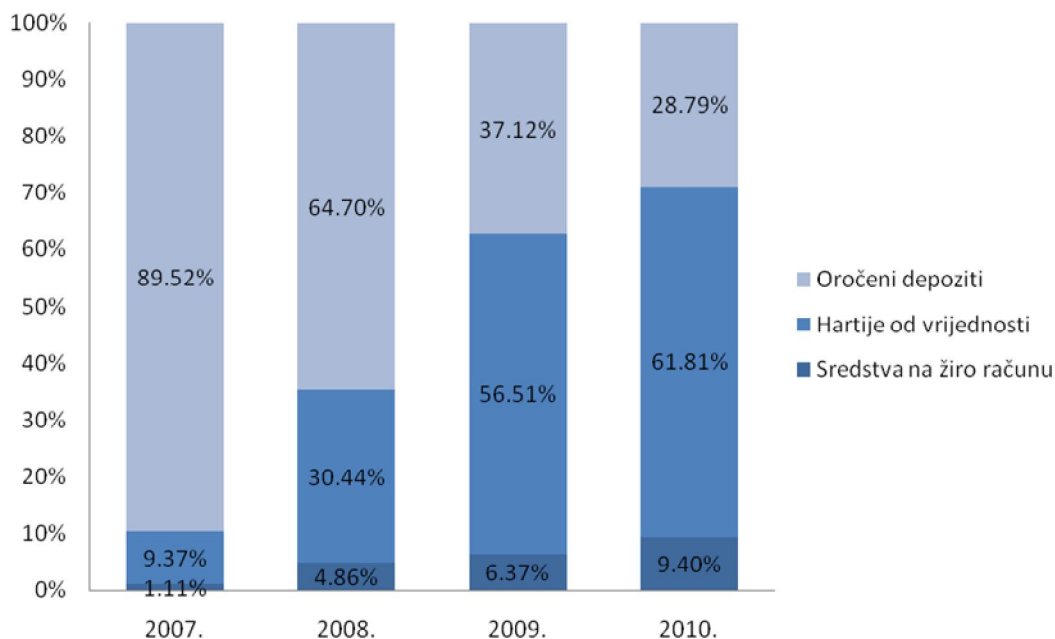
Tabela 24: Dozvoljeni način i visina ulaganja sredstava za pokriće tehničkih rezervi životnih osiguranja u Republici Srpskoj, odnosno BiH

Red. broj	VRSTA (OBLIK) ULAGANJA	DOZVOLJENI %
1.	Hartije od vrijednosti čije je emitent ili garant BiH, Republika Srpska, Centralna banka BiH i fondovi iz člana 8. Zakona o Investiciono-razvojnoj banci Republike Srpske	bez ograničenja
2.	Hartije od vrijednosti čije je emitent ili garant Federacija BiH i distrikt Brčko	do 50%
3.	Obveznice i druge dužničke hartije od vrijednosti koje je izdala jedinica lokalne samouprave u RS, odnosno BiH	do 40%, a po jednom emitentu do 15%
4.	Obveznice i druge dužničke hartije od vrijednosti za koje je jedinica lokalne samouprave iz člana 5. stav 1. tačka 4. Pravilnika izdala garanciju	do 20%, a po jednom emitentu do 10%
5.1.	Obveznice i druge dužničke hartije od vrijednosti kojima se trguje na službenom berzanskom tržištu u RS, odnosno BiH	do 30%, a po jednom emitentu do 5%
5.2.	Obveznice i druge dužničke hartije od vrijednosti kojima se trguje na slobodnom berzanskom tržištu u RS, odnosno u BiH	do 10%, a po jednom emitentu do 5%
6.1.	Akcije kojima se trguje na službenom berzanskom tržištu u RS, odnosno u BiH	do 20% a po jednom emitentu do 10%
6.2.	Akcije kojima se trguje na slobodnom berzanskom tržištu u RS, odnosno u BiH	do 10%, a po jednom emitentu do 5%
7.	Zajmovi osigurani založenim pravom na nekretninu (hipoteka)	do 10%, a po jednom korisniku do 5%
8.1.	Zajmovi osigurani hartijama od vrijednosti iz člana 5. stav 1. tačke 1. do 4. Pravilnika	do 10%, a po jednom korisniku do 5%
8.2.	Zajmovi osigurani garancijom banaka ili zajmovi bankama sa sjedištem u RS, odnosno BiH	
9.	Zajmove u iznosu otkupne vrijednosti osiguranja na osnovu ugovora o osiguranju života iz sredstava matematičke rezerve osiguranja života	do 25%, a po jednom korisniku do 5%
10.	Nekretnine i druga prava na nekretnine (pravo svojina, prava građenja, prava korišćenja i sl.)	do 40%, a u jednu nekretninu odnosno u više nekretnina koje su međusobno povezane tako da čine jednu cjelinu do 20%
11.	Oročeni depoziti kod banaka u RS, odnosno BiH	do 50%, a u jednu banku do 20%
12.	Udjeli i akcije investicionih fondova sa javnom ponudom, koji imaju sjedište u RS, odnosno BiH	do 30%, a u jedan investicioni fond do 5%
13.	Sredstva na računima društva za osiguranje	do 5%

Izvor: „Pravilnik o visini i načinu ulaganja sredstava za pokriće tehničkih rezervi i minimalnog garantnog fonda društava za osiguranje“ op. cit. Prilozi str.13. i 14.

Naredni grafički prikaz ilustruje strukturu sredstava za pokriće tehničke rezerve kod životnih osiguranja:

Grafikon 11: Struktura ulaganja sredstava za pokriće tehničkih rezervi kod životnih osiguranja

Izvori: Finansijski izvještaji društava, Agencija za osiguranje RS

Kod ulaganja sredstava za pokriće tehničkih rezervi životnog osiguranja, a posebno matematičke rezerve, evidentne su pozitivne promjene, kako kvantitativne tako i kvalitativne. Porast učešća hartija od vrijednosti (obveznice Republike Srpske i opštinskih obveznica), pokazuje da društva za osiguranje predstavljaju značajan faktor unapređenja domaćeg tržišta kapitala, ali i ekonomskog razvoja.

8. POKAZATELJI POSLOVANJA DRUŠTAVA

Ocjena uspješnosti poslovanja društava za osiguranje vrši se kroz kompleksnu analizu njihovih finansijskih izvještaja. Ne postoji jedinstvena metodologija, tako da se u analizi koriste različiti pokazatelji, a pored uobičajenih, koji se primjenjuju u analizi finansijskog položaja preduzeća, zbog specifičnosti djelatnosti, kod društva za osiguranje koriste se i drugi pokazatelji, koji odražavaju posebne aspekte njihovog poslovanja.

U narednom pregledu dati su osnovni pokazatelji poslovanja sektora osiguranja u Republici Srpskoj za period od 2008-2010. godine:

Tabela 25: Pokazatelji poslovanja (2008-2010)

O P I S	2008.	2009.	2010.
Premija po zaposlenom (u KM)	134.743,41	129.428,65	104.169,98
Ukupan prihod po zaposlenom (u KM)	140.881,03	147.654,21	130.252,70
Dobit po zaposlenom ⁶² (u KM)	-1.911,09	2.070,60	10.860,35
Dobit / Ukupan prihod (%)	-1,36	1,40	8,34
Isplaćene štete / Premija (%)	35,51	33,65	34,57
Racio šteta (%)	44,87	42,24	42,71
Racio troškova (%)	46,28	47,73	50,90
Kombinovani racio (%)	91,16	89,97	93,61
Racio solventnosti (%)	82,74	75,93	89,23
Opšta likvidnost (%)	8,85	7,18	5,64
Povrat na uloženu imovinu (ROA) (%)	-0,79	0,82	5,11
Povrat na uloženi vlastiti kapital (ROE) (%)	-1,76	2,18	12,21

Izvor: Finansijski izvještaji društava

Iz pregleda prikazanih pokazatelja vidljivo je sljedeće:

- U navedenom periodu fakturisana premija imala je tendenciju rasta, ali je broj zaposlenih brže rastao od rasta premije, tako da je prisutna tendencija pada premije po zaposlenom.
- Kretanje ukupnog prihoda po zaposlenom, pored premije osiguranja i broja zaposlenih, vezano je i za promjenu ostalih prihoda i dobitaka, zbog čega ovaj pokazatelj u 2010. godini ima najniži nivo u posmatranom trogodišnjem periodu.
- Učešće isplaćenih šteta u premiji osiguranja povećano je u 2010. godini, u odnosu na 2009. godinu, zbog bržeg rasta isplaćenih šteta u odnosu na fakturisanu premiju.
- Racio šteta, racio troškova i kombinovani racio odražavaju rezultate u pojedinim fazama poslovanja, a njihova visina je u obrnutoj srazmjeri sa rezultatima, odnosno što je racio veći fazni rezultat je manji. Ukoliko je kombinovani racio manji od 100,

⁶² Kod izračunavanja ovog i svih drugih pokazatelja, u kojima se uključuje dobit, ova kategorija predstavlja dobit neto rezultat koji je predmet raspodjele.

razlika između 100 i kombinovanog racia predstavlja pozitivan rezultat, a ukoliko je kombinovani racio veći od 100 ta razlika predstavlja negativan rezultat. U posmatranom periodu došlo do rasta racia troškova, što je uslovalo i porast kombinovanog racia.

- Racio solventnosti predstavlja odnos sopstvenog kapitala i neto prihoda od premije, a u 2010. godini dostiže najveću vrijednost u posmatranom trogodišnjem periodu.
- Koeficijent opšte likvidnosti odražava sposobnost društava da svoje obaveze izmiruju u rokovima dospjeća. Usporen rast premije, otežana naplata potraživanja, porast kratkoročnih obaveza i drugi faktori ekonomske krize, uzrokovali su pogoršanje likvidnosti u posmatranom periodu.
- Pokazatelji povrata na uloženu imovinu (ROA) i povrata na uloženi kapital (ROE), nakon 2008. godine, kada je sektor u cjelini ostvario gubitak, pokazuju pozitivnu promjenu.

ZAKLJUČAK

Od pet osnovnih finansijskih usluga u Republici Srpskoj, osiguranje, kao jedna od njih, u 2009. godini se nalazilo na skromnom četvrtom mjestu sa 3,64% učešća u ukupnoj aktivni cijelog finansijskog sektora. Na prvom mjestu konstantno dominiraju banke sa učešćem od 86,57%, što ukupan sektor čini jako „bankoncentričnim“. Međutim, značajno je istaći da osiguranje u poslednjih nekoliko godina ima konstantan tempo rasta učešća, dok na primjer kod banaka to nije slučaj.

Osnovnu nadzornu i regulativnu funkciju u osiguranja vrši Agencija za osiguranje Republike Srpske koja je osnovana 2005. godine i od tada se počelo sa ozbiljnim uređivanjem tržišta. Do 2011. godine je donešeno oko 47 različitih podzakonskih propisa koji su usklađeni sa Direktivama Evropske Unije i čime su uvedena pravila i standardi društava za osiguranje. To se prije svega odnosi na kapitalnu adekvatnost, solventnost i likvidnost, obračun i pokriće tehničkih rezervi, zaštitu potrošača i slično.

Na tržištu osiguranja Republike Srpske trenutno posluje 11 društava sa sjedištem u Republici Srpskoj, 8 se bavi samo poslovima neživotnog osiguranja, a 3 društva su kompozitna (od kojih 2 obavljaju isključivo djelatnost neživotnog osiguranja). Nema registrovano ni jedno društvo za obavljanje poslova reosiguranja, pa društva dijelove preuzetih rizika osiguravaju u inostranim reosiguravajućim društvima. Sa samo 28% visokoobrazovanih kadrova ukupna kvalifikaciona struktura zaposlenih u osiguranju nije sjajna. Ali su ohrabrujuće činjenice da u poslednjih nekoliko godina raste broj zaposlenih u prosjeku za 20% i da se kvalitativno poboljšava struktura zaposlenih, u pravcu povećanja učešća kadrova sa visokim obrazovanjem. Evidentna je i velika ekspanzija broja aktuara, što doprinosi razvoju aktuarske profesije i jačanju tržišta osiguranja.

U cjelini posmatrano prethodni četverogodišnji period karakterišu pozitivne tendencije u vezi obračunate premije:

- stalni porast premije, iako usporeniji u godinama krize,
- nadprosječan i dinamičan rast premije životnog osiguranja,
- značajan porast učešća premije životnog osiguranja u ukupnoj premiji,
- promjena strukture premije u korist neobaveznih osiguranja.

Uprkos višegodišnjem dinamičnom rastu premija životnih osiguranja, one ne dostižu prosjek zemalja u okruženju i zemalja Evropske Unije. Za jačanje ovog segmenta osiguranja potrebni su brojni sistemski i makroekonomski preduslovi: viši životni standard, razvijena kultura i svijest o osiguranju, visok stepen povjerenja u finansijski sektor, ekonomska i monetarna stabilnost, poreski podsticaji i razvijeno tržište hartija od vrijednosti.

U Republici Srpskoj, kao i u čitavoj BiH, osiguranje se promatra kao trošak koji na svaki način treba izbjeći ili smanjiti na minimum, bez obzira na stvarnu eksponiranost rizika.

Osiguranje od automobilske odgovornosti je daleko najzastupljenija vrsta osiguranja. Kod većine osiguravajućih društava ova vrsta osiguranja učestvuje sa 80-90% od ukupno obračunate premije. To predstavlja osnovnu karakteristiku tržišta osiguranja Republike Srpske, što svakako nije za pohvalu.

Upravo zbog izrazito velikog učešća osiguranja od automobilske odgovornosti, na tom polju je i najveća nelojalna konkurencija. Osiguravajuća društva ne poštuju odredbe premijskog sistema, pa omogućavaju osiguranicima plaćanje premije na rate, vraćaju dio premije u gotovini, plaćaju troškove tehničkih pregleda za osiguranike, vraćaju premije kroz gorivo, daju besplatne servise i vrše slične radnje. Agencija za osiguranje Republike Srpske bi trebala da sankcioniše nelojalnu konkurenciju, ne samo u smislu poštovanja bonus-malu sistema, nego i sankcionisanja svih vidova popusta datih osiguranicima.

Pokazatelji razvijenosti tržišta osiguranja, penetracija i gustina osiguranja, ukazuju da je Republika Srpska ispod prosjeka zemalja članica Evropske Unije. Učešće premije u bruto domaćem proizvodu (penetracija) u Republici Srpskoj je 1,45%, i bilježi stagnaciju, dok je u 25 zemalja članica Evropske unije ovaj pokazatelj 8,3%, a u istočnoevropskim zemaljama oko 3%. Gustina osiguranja se povećava, ali i dalje značajno zaostaje za osalim zemljama u tranziciji.

Stanje u segmentu isplate naknada iz osiguranja i zaštite potrošača u smislu korektnog i profesionalnog odnosa je unapređeno, ali ima prostora za dalji napredak. Aprila 2006. godine, i od tada zatečenog iznosa od preko 6.000.000 KM neisplaćenih zahtjeva za naknadu iz osiguranja, stanje se do 2011. godine značajno promijenjeno i poboljšalo, te iznos ukupno neisplaćenih, a riješenih zahtjeva iznosi 1.088.086 KM. S`obzirom na trend, za očekivati je da će u narednom periodu Agencija za osiguranje još više insistirati na rješavanju i isplati ovih zahtjeva u skladu sa propisima.

Stopa efikasnosti u rješavanju zahtjeva za naknadu po osnovu životnih osiguranja posljednje tri godine bilježi trend rasta i u 2010. godini iznosi 92,99%, dok je stopa efikasnosti u isplati istih 100%. To su jako dobri pokazatelji i u rangu su sa razvijenim evropskim zemljama. Pomenute stope efikasnosti su za nijansu lošije kod neživotnih osiguranja, što je i razumljivo, jer je dosta zastupljenije. Stopa efikasnosti u rješavanju odštetnih zahtjeva kod neživotnih osiguranja iznosi 82,06%, dok je prosječna stopa efikasnosti u isplati istih 97,86%. Navedeni podaci govore da su osiguranici danas dosta dobro zaštićeni i da se u najvećem broju slučajeva naknade iz osiguranja isplaćuju.

Takođe, finansijska stabilnost društava, mjerena visinom tehničkih rezervi i visinom i strukturom kapitala, značajno je poboljšana u periodu od 2006-2010. godine i ima trend rasta.

Osnovni problemi vezani za ulaganje sredstava za pokriće tehničkih rezervi u Republici Srpskoj ogledaju se u njihovom nenamjenskom korišćenju, nedovoljnoj diverzifikaciji (dominacija oročenih depozita i nekretnina) i nemogućnosti plasmana dugoročnih sredstava osiguranja zbog nerazvijenosti tržišta kapitala. Kod ulaganja sredstava za pokriće tehničkih rezervi životnog osiguranja, a posebno matematičke rezerve, evidentne su pozitivne promjene, kako kvantitativne tako i kvalitativne. Porast učešća hartija od vrijenosti (obveznica Republike Srpske i opštinskih obveznica), pokazuje da društva za osiguranje predstavljaju značajan faktor unapređenja domaćeg tržišta kapitala, ali i ekonomskog razvoja. Razvoj i stabilizacija tržišta hartija od vijednosti imaće značajan uticaj na buduće funkcionisanje društava za osiguranje, koja bi trebala da u većoj mjeri preuzmu ulogu institucionalnih investitora.

Generalna ocjena je da poslednjih nekoliko godina tržište osiguranja u Republici Srpskoj bilježi trend rasta i boljitka skoro po svim pokazateljima. Međutim, trend je dosta usporen a cjelokupno stanje je daleko od odličnog.

U budućnosti se mnogo očekuje od razvoja tržišta osiguranja, a da bi se uhvatio korak sa razvijem zemljama osiguranja u okruženju, kao što je Slovenija i Hrvatska, potrebno je dosta godina zalaganja Agencije za osiguranje i drugih nadležnih institucija, osiguravajućih društava, pa i samih osiguranika.

LITERATURA

Knjige

1. Cuba L. i Cocking J. (2003), *Metodologija izrade naučnog teksta*, Podgorica
2. Jeremić Lj. (2010), *Istraživanje tržišta i prodaja osiguranja*, Univerzitet Singidunum, Beograd
3. Kočović J., Šulejić P. (2006), *Osiguranje*, Ekonomski fakultet Univerziteta u Beogradu
4. Lukić R. (2010), *Računovodstvo osiguravajućih kompanija*, Ekonomski fakultet Univerziteta u Beogradu
5. Pak J. (2011), *Pravo osiguranja*, Univerzitet Singidunum, Beograd
6. Vujović R. (2009), *Upravljanje rizicima i osiguranje*, Univerzitet Singidunum, Beograd

Pravna regulativa

1. „Pravilnik o sadržini i formi obrazaca finansijskih izvještaja za društva za osiguranje“, Sl. glasnik RS br. 97/09
2. „Pravilnik o tehničkim rezervama“, Sl. glasnik RS br. 116/06
3. „Pravilnik o visini i načinu ulaganja sredstava za pokriće tehničkih rezervi i minimalnog garantnog fonda društava za osiguranje“, Sl. glasnik RS br.131/10
4. „Zakon o društvima za osiguranje“, Sl. glasnik RS br. 17/05, izmjene u br. 01/06 i 64/06
5. „Zakon o osiguranju od odgovornosti za motorna vozila i ostalim obaveznim osiguranjima od odgovornosti“, Sl. glasnik RS br. 102/09
6. „Zakon o radu“, Sl. glasnik RS 38/00

Izvještaji

1. „Izvještaj o stanju sektora osiguranja za period 01.01.-31.12.2007. godine“, Agencija za osiguranje Republike Srpske
2. „Izvještaj o stanju sektora osiguranja za period 01.01.-31.12.2008. godine“, Agencija za osiguranje Republike Srpske

3. „Izveštaj o stanju sektora osiguranja za period 01.01.-31.12.2009. godine“, Agencija za osiguranje Republike Srpske
4. „Izveštaj o stanju sektora osiguranja za period 01.01.-31.12.2010. godine“, Agencija za osiguranje Republike Srpske
5. „Statistični zavarovalniški bilten 2011“, Slovensko zavarovalno združenje
6. „Statistika tržišta osiguranja u Bosni i Hercegovini, godišnji izvještaj 2009.“, Agencija za osiguranje Bosne i Hercegovine
7. „Tržište osiguranja u Republici Hrvatskoj 2010“, Hrvatski ured za osiguranje
8. „World insurance in 2009“, Sigma No 2/2010, Swiss Re

Internet adrese

1. <http://eur-lex.europa.eu> - Access to European Union law
2. <http://www.abrs.ba> - Agencija za bankarstvo RS
3. <http://www.auraosiguranje.com> - Osiguranje Aura A.D.
4. <http://www.azobih.gov.ba> - Agencija za osiguranje BiH
5. <http://www.azors.rs.ba> - Agencija za osiguranje RS
6. <http://www.blberza.com> - Banjalučka berza
7. <http://www.bobarosiguranje.net> - Bobar osiguranje A.D.
8. <http://www.brckogas.net/osiguranje/osiguranje.html> - Brčko gas osiguranje D.D.
9. <http://www.capital.ba> - Poslovni portal u RS
10. <http://www.cea.eu> - Insurers of Europe
11. <http://www.drina-osiguranje.com> - Drina osiguranje A.D.
12. <http://www.dunav.ba> - Dunav osiguranje A.D.
13. <http://www.grawe.rs.ba> - Grawe osiguranje A.D.
14. <http://www.huo.hr> - Hrvatski ured za osiguranje

15. <http://www.jahorinaosiguranje.com> - Jahorina osiguranje A.D.
16. <http://www.komorars.ba> - Privredna Komora RS
17. <http://www.krajinaosiguranje.ba> - Krajina osiguranje A.D.
18. <http://www.mikrofinosiguranje.com> - Mikrofin osiguranje A.D.
19. <http://www.neskovicosiguranje.com> - Nešković osiguranje A.D.
20. <http://www.rzs.rs.ba> - Republički zavod za statistiku RS
21. <http://www.singipedia.com> - Naučno-istraživački portal
22. <http://www.swissre.com> - Leading Global Reinsurer
23. <http://www.triglavkrajinakopaonik.com> - Triglav Krajina Kopaonik A.D. za osiguranje
24. <http://www.zav-zdruzenje.si> - Slovensko zavarovalno združenje
25. <http://www.zfrs.mapabih.com> - Zaštitni fond RS

A N E K S

Podzakonski propisi Agencije za osiguranje Republike Srpske: ⁶³

- Odluka o plaćanju naknade za nadzor nad poslovanjem Agenciji za osiguranje Republike Srpske za 2011. godinu (Sl. glasnik RS br. 29/11)
- Odluka o obaveznom sadržaju polise osiguranja od odgovornosti za motorna vozila i načinu vođenja evidencije izdatih polisa osiguranja (Sl. glasnik RS br. 110/10)
- Odluka o izmjenama i dopunama odluke o načinu utvrđivanja i obračuna doprinosa Zaštitnom fondu Republike Srpske, rokovima uplate i načinu vođenja sredstava doprinosa (Sl. glasnik RS br. 40/10)
- Odluka o načinu utvrđivanja i obračuna doprinosa Zaštitnom fondu Republike Srpske, rokovima uplate i načinu vođenja sredstava doprinosa (Sl. glasnik RS br. 80/09)
- Odluka o tarifama i naknadama Agencije za osiguranje Republike Srpske (Sl. glasnik RS br. 56/10)
- Odluka o plaćanju doprinosa Zaštitnom fondu Republike Srpske u 2011. godini (Sl. glasnik RS br. 40/11)
- Odluka o dopuni Odluke o plaćanju doprinosa Zaštitnom fondu Republike Srpske u 2010. godini (Sl. glasnik RS br. 91/10)
- Odluka o plaćanju doprinosa Zaštitnom fondu Republike Srpske u 2010. godini (Sl. glasnik RS br. 37/10)
- Odluka o dopuni odluke o plaćanju doprinosa Zaštitnom fondu Republike Srpske u 2009. godini
- Odluka o plaćanju doprinosa Zaštitnom fondu Republike Srpske u 2009. godini (Sl. glasnik RS br. 31/09)
- Odluka o privremenom plaćanju doprinosa Zaštitnom Fondu Republike Srpske za period januar-mart 2011. godine (Sl. glasnik RS br. 3/11)
- Odluka o privremenom plaćanju doprinosa Zaštitnom Fondu Republike Srpske za period januar-mart 2010. godine (Sl. glasnik RS br. 7/10)
- Odluka o privremenom plaćanju doprinosa Zaštitnom Fondu Republike Srpske za period januar-mart 2009. godine (Sl. glasnik RS br. 10/09)
- Odluka o plaćanju doprinosa Zaštitnom fondu Republike Srpske u 2008. godini (Sl. glasnik RS br. 38/08)

⁶³ http://www.azors.rs.ba/azors/pod_akti.html , od srijede 7. septembra 2011. god.

- Odluka o dopuni Odluke o plaćanju doprinosa Zaštitnom fondu Republike Srpske u 2008. godini (Sl. glasnik RS br. 106/08)
- Odluka o privremenom plaćanju doprinosa Zaštitnom fondu Republike Srpske za period januar – mart 2008. godine (Sl. glasnik RS br. 07/08)
- Odluka o dopuni Odluke o plaćanju doprinosa Zaštitnom fondu Republike Srpske u 2007. godini (Sl. glasnik RS br. 05/08)
- Odluka o plaćanju doprinosa Zaštitnom fondu Republike Srpske u 2007. godini (Sl. glasnik RS br. 22/07)
- Odluka o plaćanju doprinosa Zaštitnom fondu Republike Srpske u 2006. godini (Sl. glasnik RS br. 57/06)
- Odluka o plaćanju naknade za nadzor Agenciji za osiguranje Republike Srpske za 2010. godinu (Sl. glasnik RS br. 91/10)
- Odluka o plaćanju naknade za nadzor Agenciji za osiguranje Republike Srpske za 2009. godinu (Sl. glasnik RS br. 28/09)
- Odluka o privremenom plaćanju naknade za nadzor Agenciji za osiguranje Republike Srpske za period januar-mart 2010. godine (Sl. glasnik RS br. 7/10)
- Odluka o privremenom plaćanju naknade za nadzor Agenciji za osiguranje Republike Srpske za period januar-mart 2009. godine (Sl. glasnik RS br. 10/09)
- Odluka o plaćanju naknade za nadzor Agenciji za osiguranje Republike Srpske za 2008. godinu (Sl. glasnik RS br. 38/08)
- Odluka o privremenom plaćanju naknade za nadzor Agenciji za osiguranje Republike Srpske za period januar-mart 2008. godine (Sl. glasnik RS br. 7/08)
- Odluku o broju glasova članova skupštine Zaštitnog fonda Republike Srpske za 2011. godinu (Sl. glasnik RS br. 3/11)
- Odluku o broju glasova članova skupštine Zaštitnog fonda Republike Srpske za 2010. godinu (Sl. glasnik RS br. 2/10)
- Ispravka Odluke o broju glasova članova skupštine Zaštitnog fonda Republike Srpske za 2010. godinu (Sl. glasnik RS br. 91/10)
- Odluka o broju glasova članova Skupštine Zaštitnog Fonda Republike Srpske za 2009. godinu (Sl. glasnik RS br. 10/09)
- Odluka o broju glasova članova Skupštine Zaštitnog fonda Republike Srpske za 2008. godinu (Sl. glasnik RS br. 5/08)
- Odluka o broju glasova članova Skupštine Zaštitnog fonda Republike Srpske u 2007. godini (Sl. glasnik RS br. 27/07)
- Odluka o broju glasova članova Skupštine Zaštitnog fonda Republike Srpske u 2006. godini (Sl. glasnik RS br. 57/06)

- Odluka o sadržaju i obliku službene legitimacije Agencije za osiguranje Republike Srpske (Sl. glasnik RS br. 10/09)
- Naredba - premijski sistem
- Odluka o uslovima pod kojima društvo za osiguranje može da zaključi ugovor o reosiguranju sa društvom za reosiguranje koje nema dozvolu za rad u BiH (Sl. glasnik RS br. 32/08)
- Odluka o obliku i sadržaju izvještaja društava za osiguranje (Sl. glasnik RS br. 36/07)
- Odluka o učešću društava za osiguranje u finansiranju Agencije za osiguranje Republike Srpske za 2007. godinu (Sl. glasnik RS br. 27/07)
- Odluka o vrstama osiguranja (Sl. glasnik RS br. 57/06)
- Uputstvo za primjenu odluke o vrstama osiguranja
- Odluka o određivanju najmanjeg iznosa na koji se mora ugovoriti osiguranje od odgovornosti za motorna vozila (Sl. glasnik RS br. 57/06)
- Odluka o izmjeni odluke o određivanju najmanjeg iznosa na koji se mora ugovoriti osiguranje od odgovornosti za motorna vozila (Sl. glasnik RS br. 27/07)
- Odluka o davanju saglasnosti na Odluku o organizovanju Zaštitnog fonda Republike Srpske (Sl. glasnik RS br. 57/06)
- Odluka o utvrđivanju liste stručnih lica koja su ovlašćena da sprovode kontrolu u osiguravajućim društvima (Sl. glasnik RS br. 70/06)
- Odluka o izmjeni odluke o utvrđivanju liste stručnih lica koja su ovlašćena da sprovode kontrolu u osiguravajućim društvima (Sl. glasnik RS br. 15/07)
- Odluka o obimu, načinu i rokovima dostavljanja podataka koje su posrednici u osiguranju dužni dostavljati Agenciji za osiguranje (Sl. glasnik RS br. 116/06)
- Odluka o dokumentima koji se prilažu uz zahtjev za izdavanje dozvole za rad (Sl. glasnik RS br. 116/06)
- Odluka o osiguranju troškova pravne zaštite i osiguranju pomoći (Sl. glasnik RS br. 15/07)
- Odluku o uslovima osiguranja kod inostranog osiguravača (Sl. glasnik RS br. 15/07)
- Odluka o izvještajima društava za osiguranje (Sl. glasnik RS br. 15/07)
- Odluka o sadržaju mišljenja ovlašćenog aktuara (Sl. glasnik RS br. 15/07)
- Pravilnik o licima na značajnom položaju u društvu za osiguranje (Sl. glasnik RS br. 29/11)
- Pravilnik o uslovima za obavljanje djelatnosti i poslova zastupanja u osiguranju u stanici za tehnički pregled vozila (Sl. glasnik RS br. 29/11)

- Pravilnikom o stručnom ispitu za posrednike u osiguranju (Sl. glasnik RS br. 10/11)
- Pravilnik o uslovima za obavljanje poslova i djelatnosti posredovanja u osiguranju (Sl. glasnik RS br. 10/11)
- Pravilnik o sadržaju, načinu prikupljanja, vođenja i pristupu podacima iz registra informativnog centra (Sl. glasnik RS br. 66/10)
- Pravilnik o provođenju zakona o zaštiti ličnih podataka (Sl. glasnik RS br. 66/10)
- Pravilnik o minimalnom sadržaju ugovora o zastupanju u osiguranju i obračunu provizije zastupnika u osiguranju (Sl. glasnik RS br. 2/10)
- Pravilnik o kontnom okviru i sadržini računa u kontnom okviru za društva za osiguranje (Sl. glasnik RS br. 90/09 i 93/09)
- Pravilnik o sadržini i formi obrazaca finansijskih izvještaja za društva za osiguranje (Sl. glasnik RS br. 97/09)
- Zaključak o prvom roku za dostavljanje izvještaja LIKV-1
- Pravilnik o načinu utvrđivanja i praćenja likvidnosti društava za osiguranje (Sl. glasnik RS br. 80/09)
- Pravilnik o načinu procjenjivanja bilansnih i vanbilansnih pozicija društva za osiguranje (Sl. glasnik RS br. 10/09)
- Pravilnik o visini i načinu ulaganja sredstava za pokriće tehničkih rezervi i minimalnog garantnog fonda društava za osiguranje (Sl. glasnik RS br. 131/10)
- Uputstvo o obliku i sadržaju izvještaja o analitičkim podacima ulaganja sredstava društava za osiguranje
- Pravilnik o sadržaju izvještaja nezavisnog revizora o obavljenoj reviziji finansijskih i drugih izvještaja društava za osiguranje (Sl. glasnik RS br. 7/08)
- Pravilnik o izmjeni pravilnika o sadržaju izvještaja nezavisnog revizora o obavljenoj reviziji finansijskih i drugih izvještaja društava za osiguranje (Sl. glasnik RS br. 106/08)
- Pravilnik o nadzoru nad učesnicima na tržištu osiguranja (Sl. glasnik RS br. 5/08)
- Pravilnik o elementima i kontroli margine solventnosti društava za osiguranje u Republici Srpskoj (Sl. glasnik RS br. 101/07)
- Pravilnik o načinu upisa i vođenju registra društava za osiguranje i filijala društava za osiguranje kod Agencije za osiguranje Republike Srpske (Sl. glasnik RS br. 5/08)
- Pravilnik o načinu upisa i vođenju registara posrednika u osiguranju kod Agencije za osiguranje Republike Srpske (Sl. glasnik RS br. 57/06)
- Pravilnik o dopuni Pravilnika o načinu upisa i vođenju registra posrednika u osiguranju kod Agencije za osiguranje Republike Srpske (Sl. glasnik RS br. 76/07)

- Odluka o obliku i sadržaju zahtjeva za upis u registar posrednika u osiguranju kod Agencije za osiguranje Republike Srpske
- Pravilnik o načinu upisa i vođenju registra ovlašćenih aktuara kod Agencije za osiguranje Republike Srpske (Sl. glasnik RS br. 57/06)
- Pravilnik o uslovima za sticanje i povlačenje zvanja ovlašćenog aktuara (Sl. glasnik RS br. 57/06)
- Pravilnik o izmjeni pravilnika o uslovima za sticanje i povlačenje zvanja ovlašćenog aktuara (Sl. glasnik RS br. 71/08)
- Pravilnik o životnom osiguranju vezanom za ulaganja (Sl. glasnik RS br. 116/06)
- Pravilnik o tehničkim rezervama (Sl. glasnik RS br. 116/06)